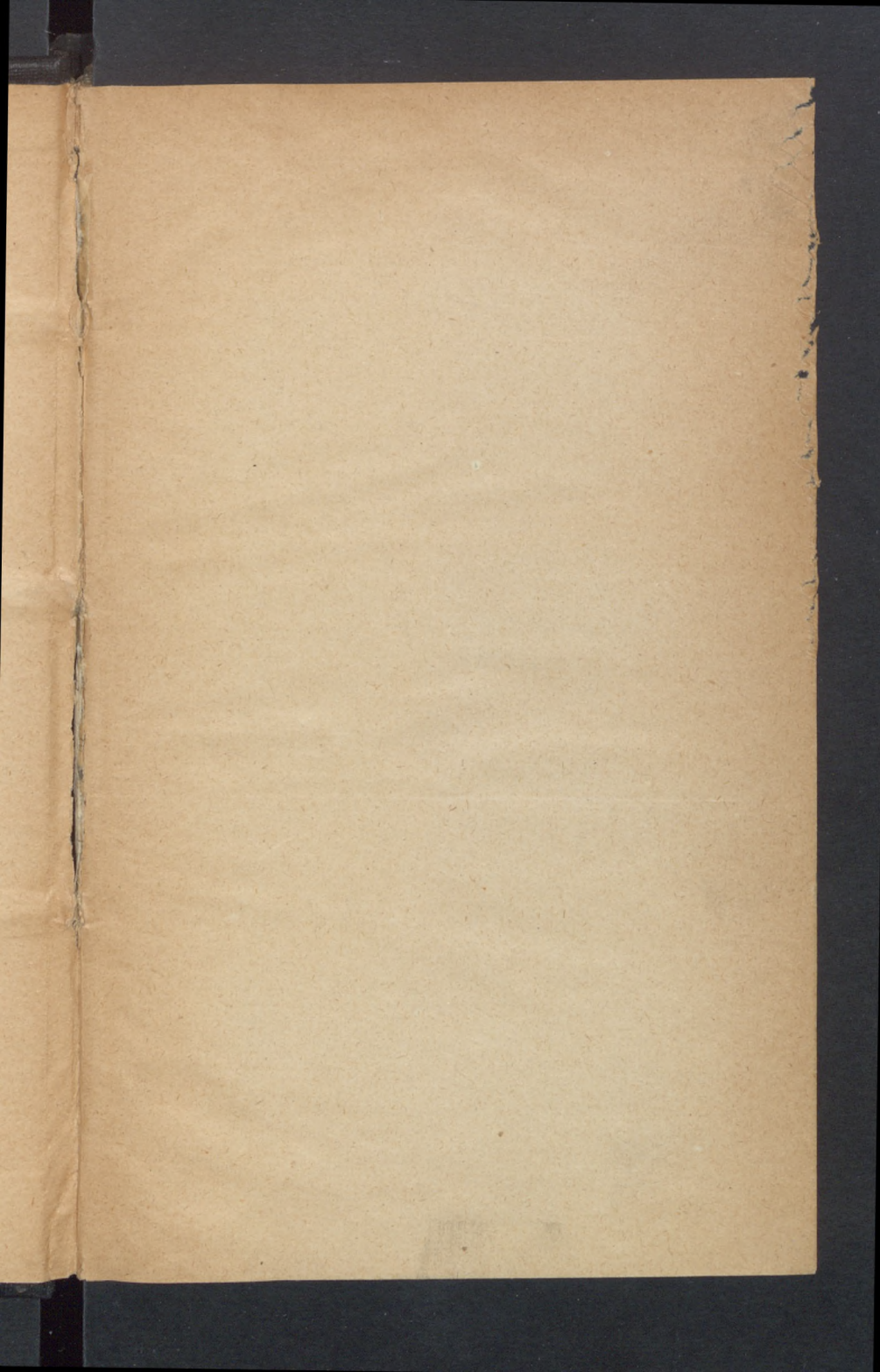
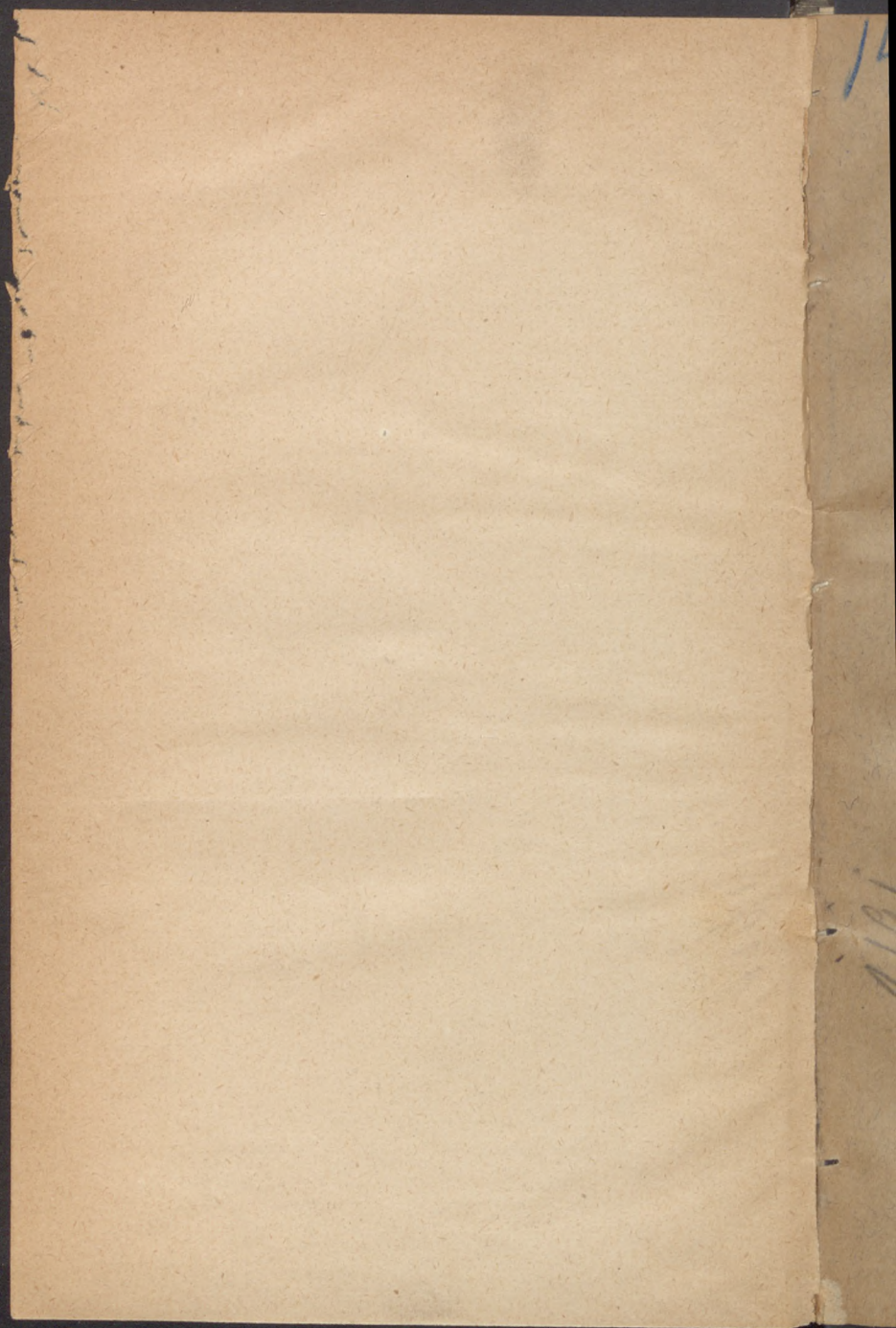

280419

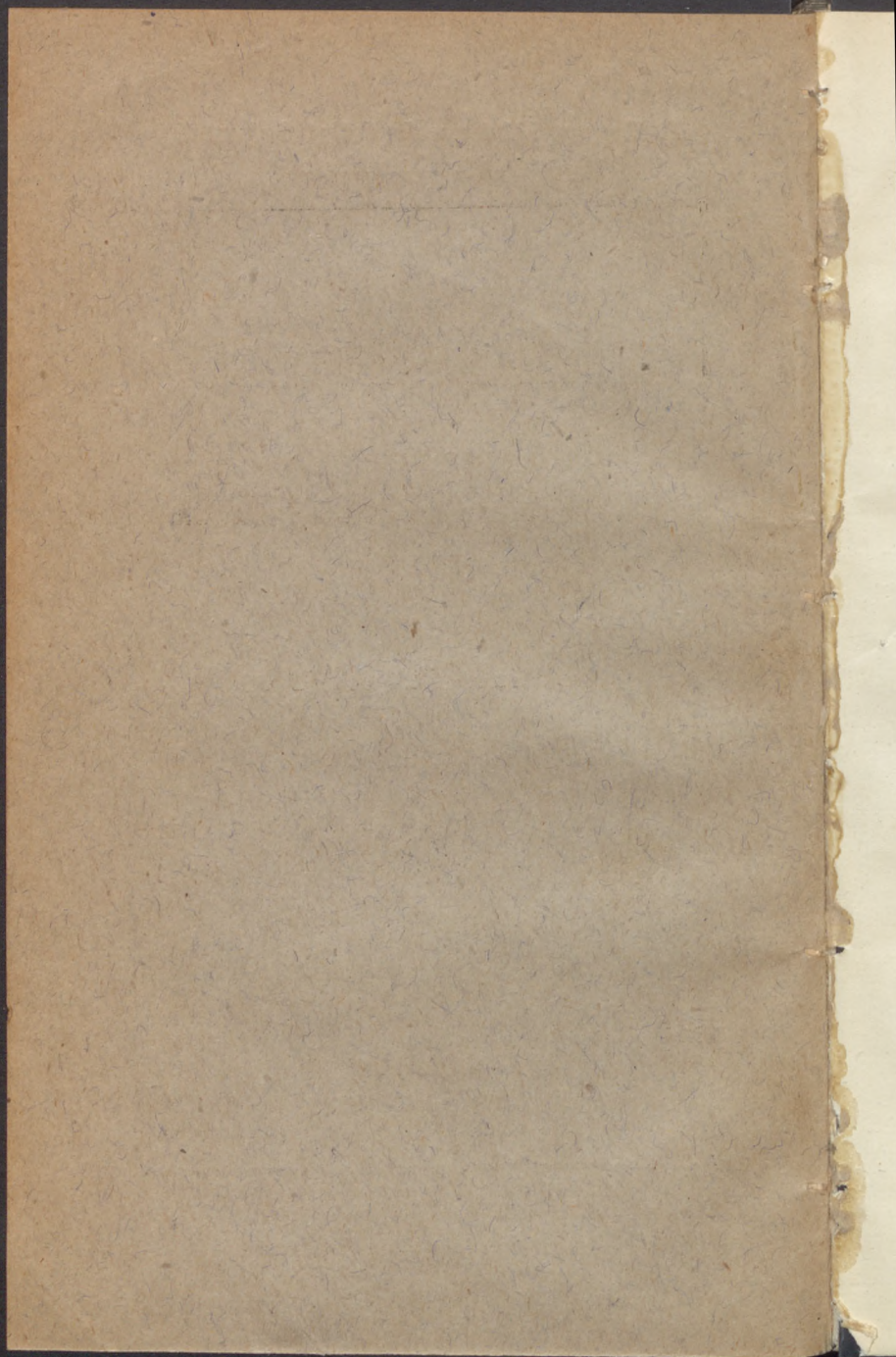
14
A Magyar Külkereskedelmi Szövetség
tagsági illetménye

A
**KERESKEDELEMPOLITIKA
HELYZETE
EURÓPÁBAN ÉS MAGYARORSZÁGON**

ÍRTA
DR SZÉKELY ARTUR

BUDAPEST, 1924
PESTI KÖNYVNYOMDA RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

A
KERESKEDELEMPOLITIKA
HELYZETE
EURÓPÁBAN ÉS MAGYARORSZÁGON

ÍRTA
DR SZÉKELY ARTUR

BUDAPEST, 1924
PESTI KÖNYVNYOMDA RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
SZERZŐ KIADÁSA

~~Com.~~
~~39158~~

280419

M. N. MUZEUM KÖNYVTÁRA
I. Nyomat. Növedéknapló
1924 év. 250 sz.

EURÓPA KERESKEDELEMPOLITIKAI KÉPE.

A háború és a békeszerződések a békeidőknek tilalmakkal nem korlátozott szabad forgalmát biztosító és a nemzetközi munkamegosztást nagy mértékben lehetővé tevő szervezetét teljesen megbontották.

A békeszerződések területi rendelkezései gazdaságilag összefüggő területeket elszakítottak egymástól és a közük való forgalmat megzavarták vagy lehetetlenné tették. A monarchia egységes gazdasági területét hét állam foglalta el, amelyek féltékenyen vigyáznak politikai és gazdasági önállóságukra. Politikájukban a közeledésre irányuló törekvések helyett a különállás szempontjai hangsúlyozódnak. A háború utáni években az európai államok legnagyobb

részének kereskedelmi mérlege a háborúnak javakban való rettenetes pusztításai és a termelésnek a háború fizikai és lélektani hatásai következtében való csökkenése folyamánaképp passzív. Több államnak a háború előtt is passzív kereskedelmi mérlege volt, de a kereskedelmi mérleg passzivitását a fizetési mérlegben külföldi kölcsönök (amelyekre a bankkamatláb csekély emelésével könnyen lehetett szert tenni), külföldi tőkebefektetések, értékpapírkivitel, nálunk az Amerikába kivándoroltak tőkeimportja stb. rendszerint kiegyenlítették, úgyhogy ez államok valutája árfolyamának a kereskedelmi mérleg passzivitása következtében nem kellett szenvednie. A kereskedelmi mérleg passzivitásának ellensúlyozására szolgáló ezek az eszközök a háború után a legtöbb államnak igen kis mértékben állottak rendelkezésére és így pénzüik nemzetközi árfolyamának esnie kellett. De csökkennie kellett a pénz belföldi és így külföldi vásárló erejének is, az egyes államokra súlyos költségvetési deficitjükkal, Németországra különösen a repa-

rációs kötelezettségekkel rákényszerített pénzrontó inflációs politika következtében is. A háborút a legyőzött országokban a népesség nagy részének elszegényedése, a fogyasztóképeségnek igen nagy mértékben való megcsappanása követte. A nagy német és orosz piac fölvevő-képessége jelentéktelenné vált. Ellenben a Németországot terhelő reparációs kötelezettségek és a németországi bizonytalan politikai viszonyok állandóan azzal a veszedelemmel fenyegetik Európát, hogy Németország részben olyan árakon lesz kénytelen áruit a zavargásoktól való mentésük és a reparációs összeg előteremtése végett a világpiacra dobni, amelyek a többi országok versenyét kizárják, részben Franciaországot fogja reparációs áruszállításaival a világ szén- és vaspiacán lebírhatatlan versenyképességgel fölruházni. A rossz valutájú országok áru-*dumpingje* egyébként is réme a jobb valutájú államoknak, bár napról-napra kevesebb okkal, mert a rossz valutájú államok termelői költségei vagy elérték a világparitást vagy erősen közelednek a világparitáshoz.

Egyrészt valutavédelmi szempontok, amelyek a nemzetközi forgalmat sokszor a beviteli tilalumnál is súlyosabban korlátozó devizarendszabályok életre keltői, másrészt termelésvédelmi szempontok az elzárkózás elidézői. Minden ország arra törekszik, hogy kereskedelmi mérlegének passzivitását bevitelének korlátozásával és a kivitel fokozásával csökkentse. E törekvések közül a mezőgazdasági termékek és nyersanyagok kivitelének fokozását az egyes országok közéletelmezési érdekei és iparuk nyersanyagszükségletei korlátozzák, az iparcikkek kivitele pedig minden felől a bevitel korlátozására irányuló egyöntetű igyekvéssel találkozók. A külföldi fogyasztó piacok mind inkább elzárkóznak az iparcikkek bevitel elöl. Ennek következtében a behozatal csökkentésére irányuló mozgalom még nagyobb erőre kap, hangsúlyozván, hogy ha már a külföld bezárul, legalább a belföldi fogyasztó területet kell minden eszközzel biztosítani a hazai termelés számára. És ebben a mozgalomban már jó valutájú országok is résztvesznek:

Svájc beviteli tilalmaival, Anglia Németország ellen irányuló *antidumping* vámaival, mert ezek az országok nagyobb termelőköltégeiknél fogva fokozottabban érzik a külföldi fogyasztókéesség csökkenését. A nagy vámok mellé föl sorakoznak a beviteli tilalmak, és újra éled a *merkantilizmus*-nak a 17. században virágzott elmélete, amely az országok gazdasági boldogulását egyedül a »kedvező« kereskedelmi mérlegtől várta, attól, hogy minél több arany és ezüst (makülföldi váltó, deviza) folyjon be az országba és minél kevesebb hagyja el az ország határait. A kereskedelmi mérleg kérdésének Adam *Smith* óta igen bőséges irodalma van, amely megfosztja a kereskedelmi mérleget attól a jelentőségétől, amelyet neki a merkantilisták tulajdonítottak, de az egyes országok gazdasági életének jelenségei is a merkantilista elmélet ellen szólnak. Hisz gazdaságilag fejlett és gazdag országok évről-évre »kedvezőtlen« kereskedelmi mérleget mutattak ki és emellett nem szegényedtek el, hanem állandóan gazdagodtak. Helyesen mutat rá újabban

arra is egy német közgazdaság író, *) hogy kedvezőnek egyáltalában nem nevezhető egy oly kereskedelmi mérleg, amelynek kiviteli többlete a valutaesés előidézte kiárusítás vagy hadi kárpótlás címén teljesített szállítások következtében jelentkezik, avagy kedvezőtlennek amaz, amelyben a behozatali többletet a gazdasági újjáépítés céljaira szükséges beszerzések teszik ki. A neo-merkantilisták megfeledkeznek arról is, hogy a modern nemzetközi forgalomban a kereskedelmi mérleg passzivitását mesterséges eszközökkel csak ideig-óráig lehet csökkenteni és a kivitel behozatal nélkül nem nagyon lehetséges, mert minden országban megvan az a természetes törekvés, hogy bevitt áruait árukivittel fizesse meg. Ezenkívül a nemzetközi gazdasági életben vannak olyan tevékenységek és jelentkeznek olyan jövedelmek, amelyek a kereskedelmi mérlegben nem juthatnak kifejezésre, de amelyek valamely ország gazdasági helyzetére nagy befolyással lehetnek.

*) Fritz Terhalle: Handelsbilanz, Handwörterbuch d. Staatswissenschaften, IV. Ausg., V. Band, Jena, 1923.

Ilyenek a nemzetközi hitelügyletek lebonyolítása, az országok közötti közvetítő és átmeneti kereskedés, a fuvarozás, szállítmányozás, bank- és biztosítóüzlet terén teljesített szolgáltatások, szabadalmi díjak, szerzői tiszteletdíjak stb. Ezeknek azután jelentős szerep jut az egyes országok fizetési mérlegének és követelésmérlegének vagy *Gruntzel* szerint külső gazdasági mérlegének kialakításában, amelyre nézve azonban még olyan sokszor megbízhatatlan és hiányos adatoknak sem vagyunk és lehetünk birtokában, amelyeket a külkereskedelmi statisztika a kereskedelmi mérleg tekintetében rendelkezésünkre bocsájt. Bizonyos azonban, hogy a fentebb említett tevékenységeknek és jövedelmeknek fokozása sem lehetséges elzárkózás mellett.

Mindegyik ország gazdaságilag gondolkozni tudó emberei átlátják, hogy az elzárkózás mindegyik ország ártalmára van, de nehezen szánják rá magukat az első megváltó lépés megtételére, attól félvén, hogy ha vámjaikat leszállítják, beviteli tilalmaikat megszüntetik, a terü-

letükre zúduló külföldi versennyel nem tudnak megbírkózni. A vámok leszállítását ezenkívül állampénzügyi okok is megnehezítik. A költségvetésekben u. i. mind nagyobb szerep jut a vámbevételeknek és egy kormány sem mond le szívesen a vámbevételek egy részéről, bár a túlságosan nagy vámok természet-szerűen csökkentik a vámbevételeket.

A vigasztalan képet Csehszlovákia újabb kereskedelempolitikai intézkedései enyhítik, amelyek sorra szüntetik meg az elzárkózás terén eddig vezető állam beviteli tilalmait, és az 1923. decemberi angol választások, amelyek eredménye legalább egyelőre lehetetlenné teszi a szabad kereskedelem hagyományainak földjén a háború alatt szűk keretekben kezdeményezett védővamos politika kiépítését. Bizonyos, azonban hogy semmi sem világítja meg jobban a világgazdaság összefüggéseit, amelyeket mesterségesen szétszakítani büntetlenül nem lehet, mint Európa mai gazdasági képe.

*

Az egyes országok jelenlegi vámpolitikáját és külkereskedelmét szabályozó intézkedéseit a következőkben ismertetjük:

Magyarország. Csak a teljesség kedvéért sorolunk föl néhány ismert adatot. Magyarországon az 1907. évi 53. törvénycikkkel törvénybe iktatott autonóm magyar vámtarifa (osztrák-magyar vámtarifa) van érvényben; az *autonom* tételeket alkalmazzák, a korona nemzetközi árfolyamához igazodó felpénzekkel. Az áruk négy kategóriába vannak sorozva. Az *A)* osztályba tartozó nyersanyagok, félgyártmányok és közszükségleti cikkek a legkisebb, a *B)* osztályba sorozottak nagyobb, a *C)* osztályba sorozottak még nagyobb felpénzzel vannak terhelve, míg az áruk legnagyobb része az u. n. *aranyparitásos* vám alá esik, amely kb. a korona diszázsioját igyekezik kifejezésre juttatni, bár nagyon gyakran azon alúl marad. Az új magyar vámtarifa tervezete elkészült és legközelebb a nemzetgyűlés elé kerül. Az iparcikkek legnagyobb része, gabonaneműek, gyümölcsök, fűszerek, továbbá a fényűzési cikkeknek minősített áruk (déli gyümölcsök, fűszerek, virágok stb.) behozatali tilalom alá esnek és ezek külön engedéllyel hozhatók be, amelyeket vagy csak különösen megokolt egyes esetekben lehet megszerezni vagy bizonyos árucsoportokra (textilárúk, automobilmek, gyarmatárúk stb.) a kormány időközönként behozatali kontingenseket állapít meg, és az engedélyeket e kontingensek terhére adják ki. Egyes árukra engedély egyáltalában nem szerezhető. A nyersanyagok és bizonyos elsőrendű élelmiszerek kivételével, a

kivitel általában szabad. Egyes mezőgazdasági cikkekből időközönként kiviteli kontingenseket engedélyez a kormány. A devizaforgalom súlyos korlátozásai jogosan részesülnek a legélesebb kritikákban.

*Ausztria.**) Ausztriában is még az 1906. évi osztrák-magyar vámtarifa (nálunk 1907-ben iktatták törvénybe) van érvényben, bizonyos, még a háborúból származó és főképp élelmiszerekre és ipari nyersanyagokra kiterjedő vámmentességekkel és vámleszállításokkal és a pénzügyi vámoknak (kávéra, teára, fűszerekre, szeszes italokra, cukorra és ásványolajtermékekre) állampénzügyi szempontokból történt fölemelésével. Minden állammal szemben a *szereződéses* vámokat alkalmazzák 10.000-rel megszorozva ami kb. az aranyparitás 70%-ának felel meg. Csupán a pénzügyi vámokat és számos u. n. fényűzési cikk vámját szedik be teljes aranyparitásban, ma 14.400 szorzószámmal. A pénzügyi újjáépítés programja valószínűleg szükségessé teszi, hogy Ausztria eddigi, aránylag liberális vámpolitikájával fölhagyjon, mert az új vámtarifától az osztrák kormány 80–100 millió aranykorona évi bevételt vár. Az új vámtarifából egyébként ízelítőt adott az 1923. év júliusában nyilvánosságra hozott novella-tervezet, amely az osztrák termelésnek csak néhány ágára terjedt volna

*) Gustav Stolper: Europäische Handelspolitik, Der Öst. Volkswirt, 1923. márc. 3. és 10.

ki és amelyet az osztrák pénzügyminiszter sürgősen szeretett volna a nemzeti tanáccsal letárgyaltatni és elfogadtatni, de amelyet az érdekeltség fölzúdulására — mert sem az ipar, sem a kereskedelem képviselőinek nem volt módjukban a tervezethez előzetesen hozzászólniok — a pénzügyminiszter visszavont. Azóta a kormány az egész tarifa tervezetét kidolgoztatta és az érdekeltségeknek hozzájárulás végett szétküldötte. Ausztriának Olaszországgal, Franciaországgal és Belgiummal kötött tarifaszerződése nagyszámú árura nézve megállapítják azt a vámtételt, amelynél nagyobb tétel Ausztria jövő vámtarifájába sem állítható be a szóban forgó országok áruira nézve. Ausztriának egyébként a legtöbb többi európai országgal és Japánnal is legtöbb kedvezményes kereskedelmi szerződése van. Az osztrák beviteli tilalmi lista (nyersanyagok és félgyártmányok kivételével) majdnem minden olyan iparcikkre kiterjed, amelyet Ausztria számbajövő mennyiségben termel. Enyhíti a beviteli tilalmak hatását a vámhivataloknak adott az a fölhatalmazás, hogy nagy számú áru bevitelét saját hatáskörükben engedélyezhetik, ami körülbelül egyet jelent a szabad bevittel. Ausztria általában nem kezeli túlságosan szigorúan beviteli tilalmait, amelyeken az egyes országokkal — így Magyarországgal is — kötött árucsereforgalmi (kontingens-) szerződése is rést ütöttek. Élelmiszerek, fa és egyéb nyersanyagok, papir stb. kiviteléhez engedély kell

és élőállatok, fa, papír stb. kivitele illetéke van terhelve. A devizaforgalom korlátozásait az osztrák korona stabilizálódása óta fokozatosan hatályon kívül helyezik.

Csehszlovákia. Itt is a régi osztrák-magyar vámtarifa van érvényben a háborúból eredő élelmiszervám-fölfüggesztésekkel. Az *autonom* tételeket alkalmazzák, egyes élelmiszerekre és nyersanyagokra 2-ös, 3-as és 7-es szorzó koefficiensekkel, míg az iparcikkek legnagyobb részének vámját 10–30-ig terjedő szorzószámokkal kell megszorozni. Minthogy a cseh korona (16.70 centime-mal számítva) $\frac{1}{6}$ – $\frac{1}{7}$ részét teszi ki az aranykoronának, a cseh ipari vámtételek legnagyobb része a régi osztrák-magyar autonóm vámtételek 1.6–5-szörösét teszi ki, aranyban számítva. Egészen 1923 közepéig Csehszlovákia felé az iparcikkek forgalmát szigorúan kezelt beviteli tilalmak korlátozták. A tilalmakat az egyes országokkal, így Franciaországgal és Ausztriával kötött kereskedelmi szerződések enyhítették, amelyekben Csehszlovákia ezeknek az országoknak egyes áruira beviteli kontingenst engedélyezett. Csehszlovákia kereskedelempolitikájában mindenestre nagyjelentőségű új momentumot jelent az új francia-cseh kereskedelmi szerződésnek 1923 szeptember 1-én való életbelépése. Ez a szerződés Franciaországnak a csehszlovák vámtarifa ipari tételeinek körülbelül egyharmadára 25%-tól 50%-ig és nem egy esetben 60, 65 és 75%-ig terjedő

vámkedvezményeket biztosít, amelyekre minden állam, amelynek Csehszlovákiával legtöbb kedvezményes szerződése van, így pl. Ausztria és Németország is, számot tarthat. A Franciaországgal kötött kereskedelmi szerződés ezenkívül nagyszámú, Csehszlovákiába csak beviteli engedéllyel bevihető áruira nézve a kezelési illetékek emelésének lehetőségét zárja ki a legtöbb kedvezményt élvező államokkal szemben és a csehszlovák köztársaságot megfosztja attól az eszköztől, amellyel ez árúk vámját az áruértéknek $\frac{1}{4}$ —10 százaléka között mozgó kezelési illetékek emelésével burkoltan növelje. Csehszlovákia az említett kereskedelmi szerződéstől függetlenül is hozzáfogott beviteli tilalmi rendszerének lebontásához. 1923 júliusában és decemberében és 1924 januárjában a vámtarifának több száz tétele alá tartozó áru bevitelét tette szabaddá vagy kötötte egyszerű bejelentéshez. A kivitelre kerülő mezőgazdasági termékeket és fát kiviteli illetékek terhelik. A cseh devizarendszabályok nem nehezítik meg különösebben a forgalmat.

Jugoszlávia. 1921. június óta új vámtarifa van életben, amely a régi szerb vámtarifa rendszerén épült föl. A vámtételekhez, amennyiben a vámösszeget papírdinárban fizetik, 8-szoros felpénzt kell hozzámítani és így tekintettel arra, hogy a dinár (6'60 centime-mal számítva) aranyértékének mintegy 14-ed részére esett, a tulajdonképen nagy vámoknak csak

mintegy $\frac{2}{3}$ -át kell fizetni. A tarifában maximális és minimális tételek vannak. Az utóbbiakat, amelyek a legtöbbször 50%-kal, számos esetben még többel kisebbek a maximális vámoknál, a délszláv állammal kereskedelmi szerződést kötött országok (Ausztria, Csehszlovákia, Németország stb.) élvezik. Gabonaneműek, liszt, főzelék, hüvelyesek, zsír, tűzifa, stb. vámmentesek. Ezenkívül a pénzügyminiszter föl van hatalmazva az állami hatóságok és egyes szövetségek részére bevitt árúk vámjának elengedésére is. Valószínű, hogy 1924 folyamán az előkészületben levő új vámtarifa életbe lép. A bevétel 1923 október vége óta általában szabad, a hadianyagok és egyedárusági cikkek bevitelének kivételével. Ugyanez idő óta csupán az arany, ezüst, arany- és ezüstárúk, hadianyagok és cukorrépa kiviteléhez kell kiviteli engedély. Egyes fényűzési cikkek bevitelére alkalmával külön fényűzési illetéket kell fizetni. Az élelmiszerek és fa és faárúk kivitele alkalmával szedett kiviteli illetékeket fokozatosan mérséklék. A devizakorlátozások ellen újabban nem igen hangzik el panasz.

Románia. Jugoszláviához hasonlóan, 1921. június 28. óta új vámtarifával rendelkezik, amely lényegében a régi román aranyvámokat az akkori leíárfolyamnak megfelelően papíreleire számította át. Minthogy Románia vámfelpenzeket nem ismer, a vámvédelem mértéke a lei árfolyama szerint változik és minthogy a

lei árfolyama 1921. óta lényegesen esett, a vám-
védelem jelenleg nem túlságosan nagy, bár a
vámtarifának mintegy 60 tételét 1922. december
6-án emelték. A vámtarifában feltüntetett vámo-
kon kívül minden árú után még 2% értékvámot
is kell fizetni. Az árúk legnagyobb részének be-
vitele szabad. Bizonyos fényűzési cikkek után
azonban a vámon kívül a vám 100—300%-át
kitevő fényűzési illetéket kell fizetni, a fény-
űzési cikkek egy másik csoportja után a vámot
aranyban vagy aranyértékben kell fizetni, míg
bizonyos fényűzési cikkeket a legszigorúbb
beviteli tilalom sujt, úgy hogy ez árúkra be-
viteli engedélyt nem lehet kapni (ide tartoznak
a tiszta selyemből készült vagy szőrmével,
tollal, kézi csipkével vagy kézi hímzéssel díszí-
tett ruhák, bor, pezsgő, égetett szeszes italok
stb.) A tarifa mintegy 80 tétele alá tartozó árut
számottevő fogyasztási adó és községi illeték
is terhel. A kivitel bizonyos élelmiszerek és
nyersanyagok kivételével szabad. Mezőgazda-
sági termékek, ásványolajfinomítványok és fa
után kiviteli illetéket kell fizetni, még pedig
1924. január 1. óta angol fontban. A Romániával
való kereskedelemnek a devizaforgalmat kor-
látozó rendszabályok, továbbá közlekedési és
vámkezelési nehézségek és szabálytalanságok
a főakadályai.

Lengyelország. 1919. novemberében életbe
léptetett vámtarifája a régi orosz vámtarifán
épül föl, átvevén annak teljes terminológiáját,

némely nem jelentékeny változásokkal. Az orosz tarifa tételeit azonban, amelyek túlzottan protekcionista jellegükről és arról voltak nevezetesek, hogy még fontos ipari nyersanyagokat is súlyos vámokkal terheltek, a legtöbb pontban és különösen a nyersanyagok tételeit mérsékeltek. Az orosz tarifa pud és font súlyegységei helyett 100 kg. a súlyegység és a tételek rubel helyett lengyel aranymárkában vannak megállapítva, amely az aranyfranknak felel meg. A papirmárkában fizetett vámok összegét vámfelpénzekkel fokozatosan emelték az aranyparitás irányába. 1924. január 1. óta az áruk vámfelpénzek szerint való csoportosítását (normális és kedvezményes koefficiensek) megszüntették és azóta a vámokat minden áru után az aranyfranknak megfelelő összegben szedik be. Az erre a célra szolgáló szorzószámot a kormány a lengyel márka diszázsiojának megfelelően, időközönként teszi közzé. Beviteli tilalmak csak egyes fényűzési jelleggel bíró árukra (finom konzervek, illatszerek, bor, likőrök stb.) állanak fön. Kiviteli tilalmak főképp az élelmiszerek, nyersanyagok és ásványolaj forgalmát korlátozzák. Egyes mezőgazdasági cikkeket kiviteli illetékek terhelnek. Lengyelország kereskedelmi szerződése (Franciaországgal, Ausztriával) számos vámtételt le szállítottak, ezenkívül beviteli és kiviteli kontingenseket engedélyeztek. Így Ausztria többek között nyersolajból is kiviteli kontingenst élvez.

Németország. Itt is még az 1906-iki régi vám-tarifa általános tételei vannak érvényben, de egyes tételeket (így pl. ruhák, fehérneműek, kesztyűk, papíráruk, selyemszövetek, csipkék, csiszolt üvegáruk stb. tételeit) 100—200%-kal emeltek. A felpénz a márka árfolyamának igyekszik megfelelni és ezért gyakran változik. A beviteli tilalmakat 1923. végéig nagyon szigorúan kezelték. A beviteli szabad listán főképp mező- és erdőgazdasági termékek, nyersanyagok és bizonyos félgyártmányok szerepeltek, 1923. vége óta számos kész iparcikk is. Ez idő óta általában megindult a külkereskedelem fölsszabadítása, egyes *Aussenhandelsstelle*-k fölösszlatásával is. A beviteli és kiviteli engedélyek kiadására az érdekelteknek nagyobb befolyásuk van mint Ausztriában vagy nálunk, mert az érdekeltségi testületek nemcsak véleményező szervek, hanem a különböző *Aussenhandelsstelle*-k és *Nebenstelle*-k önálló hatáskörrel döntenek a kérvényekről. A német külkereskedelem nagy kiterjedése mellett szükségessé vált nagyszámú szervezetek gyakorlata természetesen egyáltalában nem egységes. Míg bizonyos engedélyek kiadását az egyik városban működő szervezet megtagadja, a másik város hasonló szervezeténél azt meg lehet szerezni. 1923. év végéig a legtöbb áru kivitele is engedélyhez volt kötve, aminek nem a kivitel akadályozása, hanem árellenőrzés és a német javaknak külföldiek részére való elkótyavetyélése elleni védeke-

zés volt a célja. A belső és külső árak közti különbségek kiegyenlítésére céloztak az áruk értékének 10—16%-ára rugó kiviteli illetékek. 1923. évi október óta, amikor a legtöbb német termék ára már elérte, sőt számos esetben meghaladta a világparitást és így az árellenőrzés fölöslegessé vált, a kivitel elvileg szabad, egyes élelmiszerek, nyersanyagok és félgyártmányok kivételével. Kiviteli illeték is csak a szenet, kálisót és sőt terheli azóta. A devizabeszolgáltatásra vonatkozó rendszabályokon is enyhítettek.

Olaszország. Az 1921. július 1-én életbe lépett olasz vámtarifa az addigi vámtarifának mérsékelte és egyes kereskedelmi szerződésekkel még külön is csökkentett legtöbb tételét lényegesen, kétszeresükre, háromszorosukra emelte, 1923. július 27-én azonban a tarifának nagyszámú, nyersanyagokra és közszükségleti cikkekre vonatkozó tételét leszállították. Így mérsékeltek a vas- és gépipari vámtételek legnagyobb részét, míg egyes vegyszeti áruk vámtételeit emelték. A mérséklések nemcsak az autonóm tételekre terjedtek ki, hanem hogy a szerződéses államok magukat kijátszottaknak ne tekintsék, az olasz kormány a Franciaországgal és Svájjal kötött kereskedelmi szerződésben foglalt számos tételt is önként mérsékelte. Az olasz vámtarifa legtöbb tétele alaptételből és 0.2—2-ig terjedő koefficiensből áll, amellyel az alaptételt meg kell szorozni és a

szorzatot hozzá kell adni az alaptételhez. Az így kapott összeghez — minthogy a számok arany lírában vannak megállapítva — még a vámfelpénzt is hozzá kell adni, amelyet sűrű időközökben állapítanak meg és amely meglehetősen pontosan igazodik a papírlira diszázsiójához. Az olaszországi beviteli tilalmak elsősorban állami egyedárúsági és fényűzési cikkeknek minősített árukra vonatkoznak. Ezenkívül számos egyéb iparcikk is szerepel a tilalmi listán, amelyekre azonban a vámhivatalok saját hatáskörükben adhatják meg a beviteli engedélyeket és e jogosultságukat liberálisan kezelik. A beviteli tilalmak szerepe azzal is csökkentve van, hogy Olaszország azokkal az államokkal szemben, amelyekkel kereskedelmi szerződései vannak (Franciaország, Belgium, Anglia, Portugália, Svájc, Egyesült Államok), a beviteli tilalmakat — az állami egyedárúsági cikkekre vonatkozó kivételével — nem alkalmazza. Ausztriával e tekintetben külön megállapodás jött létre, amely szerint a beviteli tilalmak tekintetében Olaszország és Ausztria kölcsönösen engedményeket biztosítottak egymásnak, egyes árukra nézve teljesen eltörölvén azokat az egymás közti forgalomban, másokra kontingenseket állapítván meg. Kiviteli tilalom alá Olaszországban csupán nyersanyagok esnek. Az új tarifa életbeléptetése óta Olaszország Franciaországgal, Svájccal és Ausztriával kötött szerződéseket. Míg Olaszország Franciaországgal és Svájccal kötött kereskedelmi szerződéseiben

is csak bizonyos áruajstromokra biztosítja e két államnak a legtöbb kedvezményt: ezt Ausztria még korlátozottabb formában kapta meg, szintén egy külön listában felsorolt árukra nézve. Olaszország föntartotta u. i. magának azt a jogot, hogy ha az osztrák verseny ez áruk egyikéből vagy másikából való olasz termelést súlyosan veszélyeztetné, a legtöbb kedvezmény élvezetét ez áruknak csak bizonyos évi kontingenseire engedélyezi.

Svájc. 1921. júniusában régi vámtarifájának (*Gebrauchstarif*) tételeit lényegesen emelte, de ezzel kb. csak a régi osztrák-magyar vám-tarifa tételeinek színvonalát érte el. Ezenkívül 1922. február 2-án emelte az általános tarifa (*Generaltarif*) tételeit is. Jelenleg azonban csupán a használati tarifát alkalmazzák. Az általános tarifa harci tarifa arra az eshetőségre, ha egyes államok a svájci árukat különösen nagy tételekkel sujtánák vagy kedvezőtlenebb elbárárásban részesítenék, mint más államok áruit. Svájce beviteli tilalmakat is ismer amelyek kizárólag termelésvédő célokat szolgálnak, tehát minden olyan árura kiterjednek, amelyekből Svájcban termelőképes ipara van, tekintet nélkül arra, hogy fényűzési vagy használati cikkről van-e szó. A tilalmak kezelése egyébként nem túlságosan szigorú. De Svájce is különbséget tesz az áruk között származásuk szerint. Egyes áruk a francia vagy olasz határon át szabadon bevihetők, míg az osztrák vagy né-

met határon tilalomba ütköznek. Ezekben az esetekben a beviteli tilalom a *dumping* ellen való védekezés jellegét ölti.

Bulgária. 1922. április 11. óta új vámtarifa van életben, amelynek vámjai arany levában vannak megállapítva. Papirlevában való fizetés esetén az alapvámokhoz azok 14-szeresét kitevő vámfelpenz járul. Minthogy a leva (4'10 centime-mal számítva) aranyértékének kb. $\frac{1}{25}$ -ére csökkent, a 15-szörös vám lényegesen kisebb az aranyparitásnál. Az alaptételek azonban oly nagyok, hogy a vámfelpenz aránylagos mérsékelt volta nem változtat a tarifának túlzottan protekcionista jellegén. A mezőgazdasági termékeket és a Bulgáriában egyáltalán nem gyártott iparcikkeket egyaránt igen nagy vámok terhelik, amelyek sokszorosát teszik ki a megelőző 1903. évi tarifa tételeinek. A vámon fölül a vám 20%-ára rúgó községi illetéket is kell fizetni. A fényűzési cikkek után ezenkívül vámpótlék is jár. A kivitt általában az árúérték 6%-át kitevő illeték terheli, de élelmiszerek és nyersanyagok kivitele alkalmával nem százalékos, hanem fix számokban megállapított illetéket kell fizetni arany értékben. Beviteli és kiviteli tilalmak nem korlátozzák a forgalmat.

Törökország. A Konstantinápolyt megszállva tartott antanthatalmak 1921. szeptember 24-én a régi kapitulációk megszabta 11%-os érték-vámot állították helyre. 1922. november 6-án a

nemzeti kormány, miután Konstantinápolyban birtokába vette a hatalmat, az 1916. évi specializált török tarifát léptette újra életbe, annak tételeit — az élelmiszerek vámjának kivételével, amelyek legnagyobb részét változatlanul hagyta — ötszörösükre emelvén, amint azt előbb már Anatóliában alkalmazta. Mintegy 37 tétel tizenötszörös emelést szenvedett. Szeszecsitokok, dohányneműek, bizonyos fényűzési cikkek, de termelésvédelmi szempontból egyéb cikkek bevitel is a legutóbbi időig tiltva volt. A fényűzési cikkekre fönnállott beviteli tilalmakat a legutóbbi hírek szerint hatályon kívül helyezték és a szóban forgó árukra a régi vámok tizenkétszeresét vetették ki. A különböző vámemelések a török vámtarifának már anélkül is prohibíciós jellegét sokszorosan fokozták. A vámok aranypiaszterekben vannak megállapítva.

Görögország. 1920. július 25. óta új vámtarifa van érvényben általános és szerződéses tételekkel. A tarifát egy 1922. júliusban életbe lépett törvény több pontban módosítja. 1923. január 1-én számos fényűzési cikk vámját 50%-kal emelték. A vámoknak papírpénzben való lerovása esetén a valutaesésnek megfelelő vámfelpénzt kell fizetni. A Csehszlovákiával 1923. januárjában kötött kereskedelmi szerződés egy külön listában felsorolt árukra a szerződéses tételeket és ugyanez árukra a legtöbb kedvezményt biztosítja Csehszlovákiának.

Franciaország. Kis számú beviteli és kiviteli tilalmak a forgalmat különösebben nem korlátozzák (kivéve a németországi festékekre és gyógyszerészeti cikkekre kimondott beviteli tilalmakat), de vámtételeinek nagy része tiltó vámként hat. Tulajdonkép még a báború előtti vámtarifa van életben maximális és minimális tételeivel. A maximális tételeket azonban 1921. március 28-án lényegesen emelték. Az alaptételeket ezenkívül 13—10 között mozgó koefficiensekkel kell megszorozni, amelyek nagy része így jóval nagyobb, mint amekkora a francia valuta értékesökkenésének megfelelne. Franciaország a háború előtti időben és azóta is kötött legtöbb kedvezményes szerződéseket, amelyek közül több érvényben van, az utóbbi időben kötött kereskedelmi szerződéseiben azonban az általános legtöbb kedvezményt egyik országnak sem biztosítja. Míg az 1922. novemberében megkötött francia-olasz kereskedelmi szerződés úgyszólván csak Franciaország részére biztosít előnyöket, a Lengyel-, Finn-, Észt- és Spanyolországgal, az Egyesült Államokkal és Kanadával és 1923-ban Ausztriával és Csehszlovákiával kötött újabb kereskedelmi szerződések a szóban forgó országok áruinak csupán egy csoportjára engedélyezik a minimális tarifát és a legtöbb kedvezményt, az áruk egy másik csoportjára csak a maximális és minimális tételek közti különbség bizonyos százalékát engedik el, úgy hogy ezt a százalékos különbséget

az illető állam abban az esetben is élvezni fogja, ha a francia vámtarifa tételei vagy a koefficiensek megváltoznának. Az egyik listában sem szereplő árukat a maximális tételek terhelik. A Franciaországgal kereskedelmi szerződést nem kötött államok termékei után természetesen minden esetben a maximális vámokat kell fizetni.

Belgium. Az 1906. évi vámtarifa van érvényben. A tételek egy részét 1921. márc. 31-én emelték. Ezenkívül az alaptételek egy részét 2—6-ig terjedő és több ízben változtatott szorzószámokkal kell megszorozni. 1921. november 7. óta a Németországból származó legtöbb árura az általános vámtarifa tételeinél lényegesen súlyosabb tételek vannak érvényben. 1922. április 8-án törvény hatalmazta föl a kormányt arra, hogy ezt a vámkezelést egészben vagy részben más eredetű árukra is alkalmazza, ha a termelő ország valutájának esése ezt megokoltta teszi. Ezzel a fölhatalmazással a belga kormány tudomásunk szerint eddig csak Csehszlovákiával szemben élt. Egy 1923. évi május 29-én kelt királyi rendelet értelmében a vámtarifának 14 száma és azok altételei alá tartozó, Csehszlovákiából származó árura ugyanazokat a vámokat alkalmazták, mint a német árukra. Csupa oly termékről (sörrel, faárukról, gépekről, vascsővekről, papírról, üvegárukról stb.-ről) van szó, amelyekkel való csehszlovák versenytől Belgiumnak oka

van félnie. Az ily megkülönböztető vámkezelésben részesülő árukat, ha nem származnak Németországból vagy Csehszlovákiából, származási bizonyítvánnyal kell ellátni, hogy a rendes vámtételekkel legyenek kezelhetők. Beviteli tilalmak nem korlátozzák a forgalmat. Kiviteli tilalmak szénre, téglára, tetőcserepre, néhány élelmiszerre és takarmányneműekre állanak fön.

Németalföld. A háború előtti időből való vámtarifa van érvényben, az időközben életbe léptetett változásokkal. Kevéssé specializált tarifa, kis vámokkal. Az áruk legnagyobb részét 5% értékvám terheli, de vannak súlyvámok is. A tarifában nem szereplő áruk, ha nem sorozhatók valamely tarifaszám alá, vámmentesek. A nyersanyagok és félgyártmányok ki-fejezetten vámmentesek.

Norvégia. Az 1905. évi vámtarifa van érvényben, az időközben életbe léptetett számos módosítással, minimális és maximális vámokkal. A vámtörvény szövege szerint rendesen a minimális vámok terhelik az árukat, kivéve az azon országokból eredőket, amelyekkel Norvégianak nincsen kereskedelmi szerződése és amelyek a norvégiai árukat kedvezőtlenebb elbánásban részesítik, mint más országok áruit. Az ilyen országokból eredő árukra a maximális vámokat alkalmazzák. A norvég vámtarifára nézve jellemző, hogy a tételek legnagyobb

résznél a súlyegység 1 kg., bizonyos építőanyagok, gabona, burgonya, rizs, liszt, vascsövek, konyhasó kivételével, amelyek vámja 100 kg. súlyegységre van megállapítva. A vámok meglehetősen nagyok. Számos árura 8—25⁰/₀-ig, sőt a maximális tarifában 20—80⁰/₀-ig terjedő érték vámokat alkalmaznak. 1923. júniusától kezdve a súlyvámokhoz vámfelpénzt adnak, majd ugyanez év végén a norvég országgyűlés törvényt hozott a súlyvámoknak a norvég arany korona értékében való fizetéséről. Eszerint a vámtételeket időközönként megállapított koefficienssel kell szorozni, amely 1923. decemberében 179-et tett ki.

Svédország. Az 1911. évi vámtarifa van érvényben, amely időközben számos változtatást és különösen fényűzési cikkekre vonatkozó vámfölemelést szenvedett. A norvég tarifánál lényegesen specializáltabb tarifa tételeinek legnagyobb részénél szintén 1 kg. a súlyegység, a tömegcikk kivételével, amelyeknél a súlyegység 100 kg. A tarifa több tétele szerződéssel le van kötve vagy le van szállítva.

Dánia. Az 1908. évi vámtarifa van érvényben, számos fényűzési cikkre 1921-ben, 1922-ben és 1923-ban életbe léptetett vámfölemeléssel. A vámtarifa nem nagyon specializált. Mindössze 301 tételből áll és így nagy szerepe van a külön meg nem nevezett áruk tételének, amely alá sorozott árúkat 75⁰/₀ érték vám terheli. A vámok

általában mérsékeltek. A súlyvámoknál 1 kg. a súlyegység.

Anglia. A békében csupán pénzügyi vámokat ismert gyarmatárukra, gyümölcsökre, cukorra, kávéra, szeszes italokra, dohányra stb.-re. 1915-ben már ipari cikkeket terhelő vámokat is léptetett életbe, így automobilocra, motorkerekekre, hangszerekre, órákra, filmekre. Ezek a vámok az árúk értékének $\frac{1}{3}$ -áig terjedő érték-vámok, a filmvám kivételével. Míg a gyarmatok már régóta önként kedvezményes váموkkal kezelik az anyaország termékeit, Anglia csak 1919 óta biztosít a gyarmatoknak megkülönböztető vámokat, amelyek a teljes váموoknak néhány esetben $\frac{2}{3}$ -át, többször $\frac{5}{6}$ -át teszik ki, a legtöbbször azonban a teljes tételeknél nem lényegesen kisebb számszerű tételekkel vannak a tarifában feltüntetve. A szabadkereskedelem elvétől való lényeges eltérést tulajdonképpen csak az 1921. augusztus 19-én kelt iparvédőtörvény jelent, amelynek első része az ú. n. kulesiparokat (a háborús fölkészültség biztosítására szolgáló iparágakat) kívánja védeni, míg második része a *valutadumping* ellen kíván védekezni. A kulesiparok termékei között optikai üvegek és műszerek és alkatrészeik, tudományos eszközök és készülékek, tudományos mérőeszközök, a dróttalan távíró céljaira szolgáló billentyűk, mágnesgyujtók, ívlámpák céljaira szolgáló szénszálak, kötött-szövött árúk gyártásához szükséges bizonyos tük, wolfram-

fém és ritka fémek (mint wolfram, thorium, cerium stb.) vegyületei, az összes szintetikus szerves (a festékek kivételével) és az összes finom és erjesztési úton termelt vegyi termékek. Ezeket az árukat a törvény értelmében 1921. október 1. óta értékük $\frac{1}{3}$ -ára rúgó értékvámok terhelik, ha a brit birodalom területén kívül fekvő államból származnak. A gyarmatokból származók vámmentesek. A törvény második része a kormánynak általános fölhatalmazást ad arra, hogy a valutadumping elhárítására az áru értékének $\frac{1}{3}$ -át kitevő vámokat léptessen életbe. Ezzel a fölhatalmazással eddig az angol kormány kizárólag Németországgal szemben élt, ahonnan származó áruk közül szövetsztyűk, háztartási és világítási célokra szolgáló üvegáruk (villamos izzólámpák és lámpacilinderek kivételével), zománcozott edény és gázízzóharisnyák vannak antidumping vámmal terhelve. Az idézett törvény szerint ilyen vám életbe léptetésének föltétele az angol kereskedelmi hivatalnak az a megállapítása, hogy a szóban forgó árut a termelő költségeknél kisebb áron vagy a termelő ország valutájának romlása következtében olyan áron hozzák Angliában forgalomba, amellyel az angol termelés versenyezni nem bír. Ilyen vámokat elvileg minden oly országgal szemben életbe lehet léptetni, amelynek valutája értékének legalább $\frac{1}{3}$ át elveszítette. 1921. január 15. óta az összes szintetikus szerves festőanyagoknak és festékeknek és mindazoknak a félgyártmányoknak, amelyek e festő-

anyagok vagy festékek gyártásában alkalmazást nyernek, bevitele engedélyhez van kötve. *Baldwin* miniszterelnöknek az a terve, hogy az angol vámtarifát és a dominiumokkal való preferenciális forgalmat továbbépítse, az 1923. december 6-iki választásokon megbukott.

Spanyolország. 1922. február 16. óta új vámtarifa van érvényben I. (maximális) és II. (minimális) tarifával. A tarifában foglalt értékvámokat 1923. június 12-én királyi rendelet súlyvámokra változtatta át. A II. tarifát a Spanyolországgal szerződést kötött államok élvezik. A vámoknak spanyol ezüstpénzben vagy bankjegyekben való fizetése esetén megfelelő, időközönként megszabott aranyfelpénzt kell fizetni. Ezenkívül a romlott valutájú országok termékeit, amennyiben ez országokkal kötött kereskedelmi szerződésekben ezzel ellentétes kikötés nincsen, a szóban forgó ország valutája értékesökkenése 0·8-ének megfelelő valutafelpénz terheli, amelynek kiszámítására szolgáló átlagárfolyamokat a kormány havonként teszi közzé. Spanyolország elvileg nem köt legtöbb kedvezményes szerződéseket, de szerződéseinek bonyolult rendszere mindinkább közeledik a legtöbb kedvezményes rendszerhez. Csehszlovákiának, Romániának és Németországnak biztosította a II. tarifát, legtöbb kedvezmény nélkül. Olaszországgal és Angliával lényegükben legtöbb kedvezményes szerződéseket kötött, de ezek az államok sem

élvezik Spanyolországgal szemben automatikusan a legtöbb kedvezményt, hanem ha Spanyolország valamely harmadik államnak az Olaszország vagy Anglia részére lekötött tételeknél kedvezőbbeket engedélyezne, ezek élvezetét Olaszországnak, illetve Angliának külön kell kérniök. Ha a kérés teljesítését Spanyolország megtagadná, Olaszországnak jogában áll a szerződést azonnali hatállyal felmondania, míg Anglia ide irányuló kérését Spanyolországnak a szerződés értelmében teljesítenie kell. A Svájccal és Franciaországgal kötött szerződések egyes árukra a II. tarifa tételeinél kedvezőbb tételeket állapítanak meg, egyezsersmind a minimális tarifából egy-egy bőseges — majdnem a tarifa minden tételét magában foglaló — listát emelnek ki, amelyekben szereplő áruk a legtöbb kedvezményt élvezik. A Portugáliából és Marokkó spanyol zónájából származó árukra megállapított vámokat a legtöbb kedvezmény címén nem lehet igényelni. A beviteli tilalmak magában a vámtarifatörvényben vannak kimondva, kis körre terjednek ki és főképp hadászati és közegészségügyi célokat, továbbá az állami egyedárusági cikkek védelmét szolgálják. Érdekes azonban, hogy ezenkívül királyi rendelet a búza és búzaliszt bevitelét is engedélyhez köti.

Portugália. 1923. április 20. óta új vámtarifa van érvényben maximális és minimális vámokkal és 87 tételből álló kiviteli vámtarifával,

amely azonban nem tartalmaz megkülönböztető vámokat. A vámtörvény jellemző szakaszai felhatalmazzák a kormányt arra, hogy olyan államokkal szemben, amelyek Portugália kiviteli cikkeit különösen kedvezőtlen elbánásban részesítik, a maximális vámokat és a hajózási illetékeket egészen ötszörösükig emelt mértékben alkalmazza, továbbá arra, hogy kiviteli jutalmak vagy a *dumping*-nek más formái ellen a vámoknak a kiviteli jutalmaknak megfelelő mértékben való emelésével védekezzen. Azokkal az országokkal szemben, amelyekkel Portugáliának még az új tarifa életbe lépte előtti időben kötött kereskedelmi szerződése van, a régi 1892. évi tarifa szerződéses tételei vannak érvényben, több tételnél az új tarifában megállapított pótlékkal. A Norvégia és Portugália között 1923. áprilisában kötött kereskedelmi szerződés mindkét ország részére a minimális tarifákat kölcsönösen biztosítja, a legtöbb kedvezményt azonban csupán a szerződéshez mellékelte áruajstromokban foglalt árukra köti ki. A Németország és Portugália között szintén 1923. áprilisában kötött ideiglenes kereskedelmi egyezmény szerint Portugália Németországnak jelenlegi vámtarifája minimális tételeit biztosítja és a német árukat különös, más eredetű árukat nem terhelő vámfelépénzek-től mentesíti. A Spanyolországnak és Braziliának biztosított esetleges kedvezmények a többi szerződéses államokat nem illetik meg.

Oroszország. Az orosz szocialista föderatív szovjetköztársaságban a külkereskedelem állami monopólium, amelyet a külkereskedelmi népbiztosság bonyolít le. Minden Oroszországba bevitt és Oroszországból kivitt árut vám terhel. A vámokat a népbiztosok tanácsa állapítja meg és azokat koncesszió-szerződések útján nem, csupán egyes államokkal kötött kereskedelmi szerződések útján lehet megváltoztatni. (Az orosz központi végrehajtó bizottság 1922. március 15-én kiadott rendeletéből.*) A népbiztosok tanácsa 1922. február 14-én megállapította a beviteli vámtarifát, július 29-én pedig a kiviteli vámok és kiviteli tilalmak jegyzékét, amelynek helyébe a tanács 1923. március 6-án kelt rendelete új kiviteli vámtarifát léptetett. A beviteli vámtarifa szövege nagyjában azonos a cári Oroszország utolsó vámtarifájának szövegével, a vámtételek azonban csak kis részben maradtak változatlanok, nagyobb részben, a jelenlegi orosz közgazdaság szükségletei szerint bizonyos élelmiszerekre, ruházati cikkekre, ércekre, vasra és vasárukra, fémekre és fémárukra, szerszámokra, gépekre, vegyszeti cikkekre stb.-re nézve leszállítást, illetve egyes árukra nézve emelést szenvedtek. A vámok arany rubelben, illetve kopekben vannak megállapítva.

(1924. február elején.)

*) Deutsches Handels-Archiv, 1922., 617. l.

A LEGTÖBB KEDVEZMÉNY ELVE.

Az antant-békeszerződések legjellemzőbb intézkedései közé tartozik a legtöbb kedvezménynek a szövetséges hatalmak részére ellenszolgáltatás nélkül való biztosítása. E békeföltétel értelmében, ha Németország, Ausztria vagy Magyarország bármely államnak valamely vámkedvezményt vagy az illető állam kivitelének vagy bevitelének kedvező egyéb különleges elbánást engedélyez — ami természetesen a kereskedelempolitikában csakis megfelelő ellenszolgáltatás, rendesen a szóbanforgó ország részéről a mi kivitelünknek (illetve Ausztria vagy Németország kivitelének) kedvező vámtétel biztosítása fejében szokott megtörténni — az általunk nyújtott kedvezményre a szövetséges hatalmak automatikusan ellenszolgáltatás nélkül tarthat-

nak számot. Ezt mondják ki a trianoni béke 200—203. cikkei a vámtételekre, a vámkezelésre, a behozatali és kiviteli tilalmakra nézve. Csupán azok a megállapodások mentesülnek az egyoldalú legtöbb kedvezmény terhétől, amelyekre nézve Magyarország Ausztriával és Csehszlovákiával egyezik meg. A legtöbb kedvezménynek a szövetséges hatalmak részére ellenszolgáltatás nélkül való biztosítása természetesen nagy mértékben korlátozza kereskedelempolitikai mozgásképességünket és a minél erősebb vámvédelem hívei köréből mint egyik döntő érvre hivatkoztak erre a kényszerhelyzetre is, mondván, hogy már azért is szükség van nagy vámokra, mert azokból bármely országnak nyújtott engedmény a legtöbb kedvezmény jogcímén a világ minden országának versenyét ide fogja csődíteni.

A békeszerződés idézett cikkeinek hatálya szerencsére nem hosszú életű. A trianoni béke 215. cikkének II. bekezdése u. i. a következőket mondja: »Meg egyezés áll fenn arra nézve, hogy a Nemzetek Szövetségének Tanácsa ellen-

kező határozata nélkül a 200—203. cikkekben Magyarországra rótt kötelezettségekre a jelen szerződés életbe lépésétől számított három évi határidő eltelte után nem hivatkozhatik az a Szövetséges és Társult Hatalom, amely nem részesítené Magyarországot a viszonyosságnak megfelelő elbánásban.» Ez a rendelkezés szóról-szóra a saint-germain-i békében is megtalálható. Ausztriával szemben a hároméves határidő 1923 július 15-én lejárt és minthogy a Nemzetek Szövetségének Tanácsa a fönntemlített »ellenkező határozat«-ot nem hozta meg, Ausztria ezen a napon visszaszerezte kereskedelempolitikai mozgásszabadságát és ilyen alapon az egymásnak kölcsönösen biztosított legtöbb kedvezmény elvének alapján 1923-ban kereskedelmi szerződést is kötött Japánnal és Belgiummal.

A trianoni béke 1920 július 26-án lépett életbe. A kikötött három év tehát 1924 július 26-án jár le. Ha a Nemzetek Szövetségének Tanácsa tehát hozzánk is oly »kegyes« lesz, mint Ausztriához, ettől a naptól kezdve az egyoldalú legtöbb ked-

vezmény súlya nom nehezedik többé reánk és mi is visszkapjuk kereskedelempolitikai mozgásszabadságunkat, de a legtöbb kedvezmény elve is visszkapja tartalmának egyik lényeges részét, azt, hogy viszonyosság nélkül egyik állam sem tarthat számot reá.

Ismeretes, hogy az 1870—71-iki német-francia háborút befejező frankfurti béke híres 11. §-a szerint egyik békekötő állam sem köthet egy harmadik állammal, illetve Angliával, Belgiummal, Németalfölddel, Svájjal, Ausztria-Magyarországgal és Oroszországgal (a többi államokra nem vonatkozott ez a kikötés), olyan kereskedelmi szerződést, amelynek előnyeiben a másik békekötő állam ne részesedne. A német-francia szerződés mintájára a többi európai államok is sorra felvették kereskedelmi szerződéseikbe az egyes különleges tarifális kikötések mellé a legtöbb kedvezmény klauzuláját vagy egyszerűen legtöbb kedvezményes szerződést kötöttek, amely utóbbin olyan szerződést értünk, amelyben a szerződő felek nem biztosítanak a maguk részére egyes árukra nézve kü-

lönleges vámokat, hanem általában csak azt kötik ki, hogy mindabban a kedvezményben részesedni fognak, amelyet a másik szerződő fél bármelyik harmadik államnak engedélyez. Bár a frankfurti béke előtt is ismertek legtöbb kedvezményes szerződéseket, és különösen az 1860-ban Anglia és Franciaország között kötött ú. n. *Cobden*-szerződés hatása alatt számos európai állam lépett Franciaországgal és azután egymással legtöbb kedvezményes viszonyba, a frankfurti béke óta az európai vámpolitikának alapvető elve lett a legtöbb kedvezmény, amelynek jó és rossz oldalaival sokat foglalkozott a vámpolitikai irodalom. Leginkább azt írták terhére, hogy az egyes országoknak adott kedvezmények értékét csökkentéssel, hogy az előnyökben a többi országokat is részesíteti, és így az egyes engedmény fejében kisebb ellenengedményt lehet a másik szerződő államtól kivívni. Mi ezzel szemben egyik fődicséretét a legtöbb kedvezmény lényegéttevő egyenlő elbánnás principiumában látjuk, amely elvileg kizárja, hogy egyik állam termékei rossz-

szabbb elbánásban részesüljenek, mint a másiké.

A legtöbb kedvezmény elve valóban a zavartalan kereskedelmi forgalom, a gazdasági és politikai egyensúly egyik fontos biztosítéka lett az európai országok között. Különösen érvényesült ez a jótékony hatása a német-francia viszonyban. A frankfurti békében örökösnek deklarált legtöbb kedvezmény elvét sokszor érezték kényelmetlennek mindkét részen, de egy emberöltő tapasztalatai igazolták Bismarcknak előrelátó, az állandó vámpolitikai békét biztosító bölcsességét. Negyven esztendő szüntelen német-francia politikai feszültségét hányszor vitték volna át gazdasági térre, ha a frankfurti béke szerencsésen fogalmazott 11. §-a ezt nem tette volna lehetetlenné? Az egyenlő elbánás elve a kölcsönös kereskedelmi forgalmat nagy mértékben előmozdította. Ha angol és francia részről a háborút megelőző utolsó években a németországi verseny ellen nem egy zaklató rendszabályt léptettek is életbe (emlékezzünk csak vissza a *Made in Germany* és *Importé d'Alle-*

magne felírásokra), a behozatal elé a vámemelés vagy tilalom akadályát nem állíthatták, mert a legtöbb kedvezmény elve ezt nem engedte meg. Ezért állítja *Matlekovits* Sándor a háború alatt írt egyik cikkében, hogy a legtöbb kedvezmény elve az európai vámpolitikából ki nem zárható, mert ez a forgalom bizonytalanságát idézné elő.

És valóban a legtöbb kedvezmény elve nagyon megkönnyíti a kereskedelmi szerződések megkötését, mert mellette nem kell minden esetben minden egyes vámtételre külön megállapodni. Az egyenlő elbánás elve a világpiaci versenyképesség előfeltétele, és mellőzésének az egyes országokkal kötött külön tarifaszerződések oly bonyolult rendszerét kell létrehoznia, amely minden egyes behozott árrúra nézve hiteles származási bizonyítványt tesz kötelezővé, a vámkezelést nagy mértékben megnehezíti és a legkülönbözőbb zaklatásoknak nyit tág teret.

A legtöbb kedvezmény gondolatával erősen ellentétben állott az a háború alatt megindult és a közép-európai hatal-

mak győzelmében bizakodó mozgalom, amely a középeurópai országok vámpolitikai közeledésére, ez országok közötti preferenciális vámkezelésre, sőt a mozgalom számos vérmes reményű híve fantáziájában a Hamburgtól, sőt Brüsszeltől Bagdadig terjedő vámszövetségre törekedett. Ezeket a meglehetősen délibábos törekvéseket teljesen tárgytalannokká tette a háborúnak reánk és szövetségeseinkre nézve annyira szerencsétlen kimenetele. Miután a trianoni béke a monarchiának gazdaságilag összefüggő és sok tekintetben egymásra utalt területeit szétszakította, önkéntelenül vetette föl az utódállamok közötti vámpolitikai és politikai közeledés gondolatát és elevenítette föl a Kossuth-féle dunai konföderáció koncepcióját. A saint-germain-i és trianoni béke is tesz ebben az irányban — mint fentebb említettük — egy félénk lépést, mentesítván az Ausztria, Magyarország és Csehszlovákia között megállapított vámkedvezményeket az egyoldalú legtöbb kedvezmény terhétől. Egyes politikusok és publicisták ezt, a koncepciónak csak egyik felét megraj-

zoló, ki nem elégítő tervet tovább fejlesztették. És bármilyen éles visszautasításban részesül is az első sorban politikai féltékenység okából, a mértékadó kormánykörök részéről, nem hisszük, hogy az életrevaló és természetes gondolat idők során komoly tárgyalás anyaga ne lenne. Bizonyos, hogy mint *Mittel-europa* tervének, ennek a tervnek is tehertétele az a körülmény, hogy a legtöbb kedvezmény elve e területek közti preferenciális forgalom következtében csorbát szenvedne. De míg *Mitteleuropa* tervével szemben jogosan lehetett rámutatni a legtöbb kedvezmény elvének nagy nemzetközi értékére és jogosan lehetett hangsúlyozni, hogy a közép-európai vámszövetség megvalósulása a világ egyik részének gazdasági elzárkózását jelentette volna a világ másik részétől, az utódállamok vámpolitikai közeledése gazdaságilag egymásra utalt és a háború előtt és a háború alatt együvé tartozott területek gazdasági közeledését jelentené.

Nem is a talán még csak a messze jövőben tárgyalásra kerülő vámpolitikai

közeledésnek ettől a tervétől féltjük mi a legtöbb kedvezmény elvét. Hisz az emberi értelemnek és megértésnek egyszer talán elkövetkező uralma idején Európa többi országai engedélyezni tudnák a dunai szövetségben résztvevő országoknak a legtöbb kedvezmény élvezetét, még ha maguk, e szövetséges országok egymásközti forgalmában életre hívott kedvezményekre nem is tarthatnának számot, ezzel is előre mozdítani akarván a gazdaságilag egymásra utalt területek gazdasági közeledését. Sokkal nagyobb veszedelme a legtöbb kedvezmény elvének az a körülmény, hogy Franciaország és Olaszország, amelyeknek — különösen Franciaországnak — a legközelebbi évek során bizonynyal döntő súlyuk lesz az európai kereskedelempolitika kialakításában, nem hajlandók azokkal az országokkal, amelyek versenyétől ipari termelésüket féltik, és különösen a rosszabb valutájú országokkal legtöbb kedvezményes szerződéseket kötni. Franciaország Lengyel-, Finn-, Észt- és Spanyolországgal, az Amerikai Egyesült-Államokkal és leg-

utóbb Ausztriával és Csehszlovákiával csupán ú. n. *reciprocitásos* szerződéseket kötött, aminők a háború előtt tulajdonkép csakis az Északamerikai Egyesült-Államok kereskedelempolitikájában voltak ismeretesek. Ezekben a szerződésekben Franciaország a vele szerződő államoknak bizonyos határozottan megnevezett kedvezményeket biztosít, a legtöbb kedvezmény jogának kizárásával, legföljebb bizonyos taxative felsorolt árukra biztosítván a legtöbb kedvezmény jogát, mint pld. az Ausztriával és Csehszlovákiával kötött szerződésekben tette, kimondván, hogy ha ezekre az árukra nézve valamely más államnak kedvezményezett elbánást biztosít, arra Ausztria, illetve Csehszlovákia is számot tarthat. Ugyanezt az eljárást követi Olaszország is, amely Ausztriának szintén csak a részleges legtöbb kedvezmény jogát biztosította. Spanyolország az alacsony valutájú országok »dumping«-jével szemben külön valutakoefficienssekkel operál, amelyek természetesen ellentétben állanak a legtöbb kedvezmény elvével. Anglia, amelynek ugyan

aránylag kis körű vámtarifája van, pénzügyi, továbbá egyes iparágak, különösen az ú. n. kulcsiparok védelmére szolgáló vámokkal, gyarmatainak, amelyek — India kivételével — az anyaország termékeit szintén kedvezményes vámkezelésben részesítik, preferenciális elbánást biztosít és egyes németországi eredetű árúkat *antidumping*-vámokkal terhel. Mind a két rendszabály támadás a legtöbb kedvezmény elvével szemben, amelynek érvényesülését természetesen a beviteli és kiviteli tilalmak is megnehezítik, amelyek kompenzációs szerződésekkel, beviteli és kiviteli kontingenseknek egyes országok részére való biztosításával a legtöbb kedvezmény elvét élesen sértő intézkedéseket hívnak életre, bár még senkinek sem jutott eszébe annak a kérdésnek a vizsgálata, hogy ezek a kompenzációs szerződések és kontingensek milyen mértékben sértik a jelenleg fönálló legtöbb kedvezményes szerződéseket.

A legközelebbi jövő — sajnos — nem kedvez a legtöbb kedvezmény gondolatának, amelynek érvényesülésére kell

azonban mindenkinek törekednie, aki a békés gazdasági fejlődésnek, Európa gazdasági békéjének őszinte híve, mert a legtöbb kedvezmény elve jelenti a bármely eredetű áruk egyenjogúságát, az egyenlő elbánást, a forgalmi nehézségek lehető csökkentését, a haladást a minden irányban való szabad út felé.

MAGYARORSZÁG NEMZETKÖZI KERESKEDELEMPOLITIKAI HELYZETE.

A magyar gazdasági élet természet-szerűen súlyosan érzi, hogy Magyarországnak a körülötte levő államok legtöbbjével nincsen kereskedelmi szerződése, mert ez a körülmény sok tekintetben megnehezíti kivitelünket és tranzitókereskedelmünket. És erről a kérdésről elmélkedvén, lehetetlen nem gondolni némi irigységgel leleményes szomszédunkra, Ausztriára, az osztrák kormány buzgó sürgésére-forgására, új kereskedelmi szerződések megkötésére, a régiak kiegészítésére és tökéletesbítésére irányuló állandó akcióira és fölkészültségére. Ausztria szinte az összeomlás napjától kezdve, a területi változásokból minden következményt levonó, az erőviszonyokhoz kitűnően alkalmaz-

kodó politikát és kereskedelempolitikát folytatott, az utódállamokkal haladéktalanul előnyös árúcsereforgalmi egyességeket kötött, amelyeket hamarosan rendszeres kereskedelmi szerződések követtek. Ausztria politikai és kereskedelempolitikai helyzetének tisztázására sietett ratifikálni a saint germain-i békét, amely így egy évvel előbb is lépett életbe, mint a trianoni szerződés. Ausztriának ma már a legtöbb európai állammal, sőt Japánnal is van kereskedelmi szerződése, és Olaszországgal, Franciaországgal és Belgiummal a béke idejéből ismert tarifaszerződéseket is sikerült kötnie.

Ezzel szemben a magyar külpolitika kereskedelempolitikai téren mindeddig nem ért el sikereket. Ha a reszorminiszterekben és referenseikben sok esetben meg is volt az őszinte törekvés a szomszédos államokkal való kapcsolataink erősítésére, ily irányú törekvéseik érvényesülését a legtöbbször az általános országos politika megghiúsította, amely évek óta nem tudott közeledni a nyugati demokratikus államok által el-

fogadott politikai és államigazgatási elvekhez. Ha már-már azt hittük, hogy egy-egy lépésszel tovább mentünk a konszolidáció útján, mindig közbe jött valami, ami mindazt földöntötte, amit addig fölépítettünk. Bizonyos, hogy a körülöttünk élő, magukat győzőknek nevező népek nem keresték a felénk való közeledés útjait, sőt az irántunk való ellenszenv nem egy hangos jelét adták, de hogy a közeledés oly soká váratott magára, abban igen nagy része van ezt a közeledést nem elég intenzitással, nem a legmegfelelőbb eszközökkel kereső magyar kormányzati politikának is, amelyet ez alól a vád alól a magyar kormánynak oly tárgyilagos és jóindulatú bírálója, mint *Gratz Gusztáv* sem tud fölmenteni.

Magyarország mai kereskedelempolitikai helyzetére nézve jellemző, hogy kereskedelmi szerződésünk csupán *Németországgal*, *Ausztriával* és ezenkívül *Észtországgal* van. U. n. legtöbb kedvezményes szerződések ezek, amelyek értelmében minden oly vámkedvezményre, amelyet ez országok közül bár-

melyik egy harmadik országnak nyujtana, mi is számot tarthatunk. Minthogy azonban Németországnak tarifaszerződesei nincsenek, az Olasz- és Franciaország és Belgium által lekötött osztrák vámtételek pedig (az Olaszország által lekötött borvám kivételével) a mi kivitelünkre nézve érdekekkel nem bírnak, ezeknek a legtöbb kedvezményes szerződéseknek a közlekedési viszonyok rendezésén kívül inkább elvi, mintsem gyakorlati jelentőségük van, biztosítván polgárainknak az egyenlő elbánást, a letelepedés és iparűzés jogát és a jogsegélyt a szóbanforgó országokban. Nem beszélve Észtországról, amelylyel való áruforgalmunk lehetőségei egészen minimálisak, a meglevő kereskedelmi szerződések, minthogy vámtarifális engedményeket nem tartalmaznak és a beviteli tilalmakat sem enyhítik, egyik oldalról sem csökkentették az elzárkózás mértékét, sőt Ausztria beviteli tilalmai, különösen 1923. óta ez addig meglehetősen szabad beviteli politikát folytató állam határait is elzárták Magyarország számos iparcikke elől, és e

tilalmak hatását néhány iparcikkünkre (sütemény, tésztaemű, szalámi, gyümölcs- és főzelékkonzervek, villamossági áruk stb.) és borunkra nézve csak az 1924. január 1-én életbe lépett magyar-osztrák beviteli kontingensek enyhítették. Az 1922. június 27-én kötött magyar-osztrák árucseretorgalmi egyezménynek u. i. a kölcsönös beviteli kontingenseket tartalmazó részét 1923. áprilisában az Ausztria részéről Olaszországnak engedett borvámkedvezmény megtorlása címen fölmondtuk és újabb kontingensekre nézve csak 1924. elején kezdődő hatállyal állapotunk meg.

Csehszlovákiával hosszas tárgyalások folytak, amelyek azonban mindeddig nem jártak eredménnyel. Ha a csehszlovák textil-, gép-, papír- és üvegipar termékei el is jutnak hozzánk, mert bizonyos nálunk egyáltalán nem, vagy nem kellő mennyiségben termelt áruk behozatalát nem lehet megakadályozni, a mi iparcikkeink legnagyobb részével (talán liszt, némi szalámi, néhány vagón malomipari és mezőgazdasági gép, villamos izzólámpa, műtrágya, né-

hány száz vagón téglá, tetőcserép és rúdvas kivételével) a legutóbbi időkig nem tudtunk eljutni még a tőlünk elszakított Felvidékre sem. Az 1923. július 22-ig iparcikkekre nézve úgyszólván abszolútnak mondható csek beviteli tilalom és a mi vámtételeinknél jóval nagyobb vámok akadályoztak meg bennünket ebben. Csehszlovákia kereskedelempolitikájában lényeges enyhülés állott be a beviteli tilalmaknak 1923. júliusa óta bekövetkezett alapos csökkenésével és az új francia-cseh kereskedelmi szerződésnek 1923. szeptember 1-én való életbeléptetésével, amelyben a Franciaországnak biztosított vámkedvezményeknek egy megkötendő legtöbb kedvezményes szerződés címén való élvezése iparunknak nagyon hasznos lehet. Ezenkívül természetesen külön vámtarifális kívánságaink is vannak és a Csehszlovákiával való viszonylatban jelentős szerep jut a magyar bor elhelyezésére irányuló törekvéseinknek is. Emellett szükség lehet bizonyos csehszlovák beviteli tilalmak enyhítésére vagy beviteli kontingensek megállapítá-

sára is, mert a legtöbb kedvezmény elvének mai furcsa értelmezése szerint a Csehszlovákia részéről Franciaországnak vagy Ausztriának engedélyezett beviteli kontingensekre a legtöbb kedvezmény címén számot nem tarthatunk. Egy egyszerű legtöbb kedvezményes szerződés tehát, amelynek egyes, a mi kivitelünket sújtó és a francia-cseh kereskedelmi szerződésben nem enyhített, nagy cseh vámok lefaragása és esetleg bizonyos beviteli tilalmak korlátainak áttörése nem sikerülne, aligha felelne meg Magyarország érdekeinek, már azért sem, mert egészen bizonyos, hogy Csehszlovákia, amelynek Magyarország fontos fogyasztópiaca, ipari kivitelének kedvező, súlyos követeléseket fog támasztani.

Jugoszlávia a magyar ipar és kereskedelem legfontosabb fogyasztópiaca volna, ha a hátrányunkra megkülönböztető jugoszláv vámkezelés versenyképességünket súlyos mértékben nem csökkentené. Míg ú. i. azoknak az államoknak áruit, amelyekkel Jugoszlávia kereskedelmi szerződést kötött, a mini-

mális tételek terhelik, a mi áruinknak a rendszerint 100 százalékkal nagyobb maximális vámokat kell elviselniük. Természetes tehát, hogy ilyen körülmények között nagyon meg van nehezítve a verseny a Jugoszláviával szerződést kötött államok (Ausztria, Csehszlovákia, Németország) iparának termékeivel.

Romániában nincs differenciáló vámkezelés, úgy hogy e tekintetben versenyképességünk nincsen korlátozva, beviteli tilalmak is csupán kifejezetten fényűzési cikkekre állanak fenn. A forgalom fejlődésének a közlekedési és vámkezelési nehézségek és szabálytalanságok, továbbá a devizaforgalmat korlátozó rendelkezések állják útját.

Lengyelországgal 1922-ben folytak kereskedelmi szerződés megkötése érdekében tárgyalások, amelyek azonban nem jártak eredménnyel. E tárgyalások a legtöbb kedvezmény elvének biztosításán kívül különleges, kivitelünknek kedvező tarifaengedmények, továbbá beviteli kontingensek elérésére irányultak, ezenkívül nyersolajat is kívántunk biztosítani ásványolajfinomító iparunk részére.

Az osztrák-olasz kereskedelmi szerződés megkötése és a magyar miniszterelnöknek 1923. tavaszán Olaszországban tett látogatása után kilátás volt arra, hogy kereskedelmi szerződéses tárgyalások indulnak meg *Olaszországgal*, amelynek 1922-ben déligyümölcsökből, textilárukból, pneumatikából, automobilokból stb. minden ellenszolgáltatás nélkül behozatali kontingenseket engedélyeztünk. Bár kétségtelen, hogy az Olaszországgal kötendő kereskedelmi szerződéshez nem fűződnek olyan fontos érdekeink, mint pl. a Jugoszláviával való szerződéshez, mégis örömmel kellene üdvözlönnünk, ha Olaszországgal nekünk is — mint Ausztriának — sikerülne tarifaszereződést kötnünk.

Arra, hogy *Németországgal* való viszonyunkban a legtöbb kedvezményes szerződést tarifális kedvezményeket tartalmazó és a beviteli korlátozásokat enyhítő szerződés váltsa fel, egyelőre, a konszolidálatlan német gazdasági viszonyok mellett nem igen lehet gondolni. A versailles-i és trianoni békének a legtöbb kedvezmény élvezetét a szövetség-

gesek részére ellenszolgáltatás nélkül biztosító szakaszai is útjában állanak ezidőszerint egy Németországgal való tarifaszerződés megkötésének. (Németország a békeszerződés által reá diktált ily irányú kötelezettség alól, a német béke hatályba lépését követő öt év elteltével, 1925. január 10-én szabadul föl.)

Magyarországnak és a körülötte levő országoknak egyaránt fontos érdekük, hogy Európában végre a béke idejéből ismert kereskedelmi szerződések hálózata kialakuljon, amelyek olyan vám-tarifális kedvezményeket biztosítanak a a szerződő államoknak, amelyek beviteli és devizarendszabályokkal hatástalanokká nem tehetők.

A közlekedés terén a kereskedelmi szerződések főadata a köteléki díjszabások megalkotása volna, amelyek kivitelünk versenyképességének fontos feltételei. Exportunk versenyképességét Ausztria és Csehszlovákia kivitelével szemben nagy mértékben károsan befolyásolja az a körülmény, hogy Ausztria, Csehszlovákia, Jugoszlávia és Olaszország felé, Csehszlovákia pedig Ausz-

tria, Jugoszlávia és Olaszország felé köteléki díjszabásokkal rendelkezik, míg nekünk ez országok közül egyikkel sincsenek köteléki díjszabásaink. Ezen a téren az első lépést az 1923. októberében Jugoszlávia és Olaszország képviselőivel az adriai köteléki díjszabás megalkotása érdekében megindult nagyfontosságú tárgyalások tették meg, amelyek eredményeképp Magyarország és az adriai kikötők között közvetlen magyar-adriai díjszabást fognak életbe léptetni. Átmenetileg, a díjszabás részletes kidolgozásáig a magyar vasutak 1924. február 4-től kezdve a legfontosabb kiviteli és behozatali cikkek után 30–35%-os díjkedvezményt engedélyeznek.

Az útlevélforgalom tekintetében végül szükséges volna, hogy Jugoszlávia és Románia is csatlakozzék a gráci útlevélegységhez és megszűnjenek azok a szégyenletes nehézségek, amelyek magyar állampolgároknak különösen Jugoszlávia felé való utazásai elé tornyosulnak.

MEZŐGAZDASÁGI ÉS AGRÁRIPARI KIVITELÜNK ÉS A KERESKEDELMI SZERZŐDÉSEK.

Nemcsak a mezőgazdaságtól független iparágaink kivitelének sürgős és fontos szükséglete a kereskedelmi szerződések megkötése, hogy a jugoszláviai, francia- és olaszországi megkülönböztető vámkezelés, a csehszlovákiai, németországi, svájci beviteli tilalmak, egyes államoknak számos fontos kiviteli cikkünket sujtó nagy vámtételei terhén könnyítsenek. Mezőgazdasági és mezőgazdasági ipari kivitelünkre nézve sem közömbös, mikorra építjük ki a béke idejéből ismert kereskedelmi szerződések hálózatát. Kétségtelen ugyan, hogy gabonakivitelünk útjába egyetlen ország sem gördítene akadályokat, nekünk azonban nem állhat érdekünkben, hogy világhírű

malomiparunk teljesítőképességét ki nem használva, liszt helyett gabonát exportáljunk. Ezzel szemben nem egy ország szívesebben venne tőlünk liszt helyett gabonát, ennél fogva érdekünkben áll egyik-másik ország lisztvámtételeinek mérséklése vagy legalább is mai színvonalukon való biztosítása, esetleges beviteli korlátozások (Csehszlovákiában) elhárítása (Svájcban, ahol állami gabonamonopolium van, 1923-ban — mint ismeretes — csak gabonát tudtunk eladni).

A magyar mezőgazdaságnak évek óta nyomasztó gondja a borkivitel állandó csökkenése. A békeszerződés bortermő területeinknek kb. 70%-át hagyta meg birtokunkban és minthogy különböző termelő képességű területekről van szó, a mai Magyarországon az átlagos béke-termésnek mintegy 61%-ával kell számolnunk. Ezzel szemben a történelmi Magyarország lakosságának mintegy 40%-a maradt csak a trianoni határok között, amelynek fogyasztóképessége az általános elszegényedés következtében ijesztenően megcsappant. Eltekintve tehát

azoktól a fontos állampénzügyi okoktól, amelyek a kivitel erőltetésére kényszerítettek benünket, annak következtében, hogy borunk nagy részét belföldön nem bírjuk elhelyezni, szőlőművelésünk válságának orvosszeréül egyedül a kivitel mutatkozik. Ismereteseek azok a nehézségek, amelyek borkivitelünk elé mindenfelől tornyosulnak. Alig verekedtük ki 1922-ben Ausztriától boraink területére való bevitelének elvi lehetőségét, midőn a borvámnak 20 arany koronáról 60-ra megkérdőzésünk nélkül való fölemelése, továbbá az osztrák devizaközpont gyakorlata a drága áron megvásárolt engedményt úgyszólván illuzóriussá tette. Majd 1923-ban Ausztriában való versenyképességünket az olasz-osztrák kereskedelmi szerződés teljesen megszüntette, bizonyos mennyiségű 13 fokosnál erősebb olasz bornak, 30 arany korona vám mellett való beengedését biztosítván. Az Olaszországnak engedélyezett borvám- és beviteli kedvezményt csak az 1924. január 1-én életbe lépett új megállapodásban tudtuk a magunk részére is biztosítani.

Csehszlovákiával az 1923-ban folytatott árúcsereforgalmi egyezményes tárgyalások — tudomásunk szerint — főképp azért végződtek eredménytelenül, mert a borbeviteli kontingens tekintetében nem sikerült megállapodásra jutni. Lengyelországba csak egyházi célokra szolgáló ú. n. miseborokat engednek be. Svájccal szemben is állandóan készenlétben kell állanunk, hogy borkivitelünk a svájci piacot el ne veszítse, mert Svájc is állandóan változtatja — egyszer hátrányunkra, másszor javunkra — a magyar bor bevitelére vonatkozó rendelkezéseit.

Mezőgazdaságunk és mezőgazdasági iparunk egyéb termékeinek a kereskedelmi szerződések hiányából folyó kiviteli nehézségei sem kisebbek a borénál. Hogy az italoknál maradjunk, a kifejezetten fényűzési cikkszámba menő pezsgő kivitele az elzárkozó rendszabályok, súlyos vámok és fogyasztási adók következtében a minimálisra csökkent. Hasonló a helyzete fejlett, kitűnően berendezett söriparunknak is, amely a fogyasztás és a kivitel megcsappanása következtében lényeges

üzemredukciókra és üzemegyesítésekre kényszerült. Szeszünket, likőreinket, konyakunkat és rumunkat sem tudjuk exportálni. Egyik fontos exportcikkünk, a maláta, is nehezen helyezhető el a külföldön, részben a nagy, részben a megkülönböztető vámtételek következtében, amely utóbbiak a kereskedelmi szerződést nem élvező magyar malátát sujtják a versenyszágok malátáját terhelő ú. n. minimális vámokkal szemben. Még vágómarhakivitelünknek is nem egy országban beviteli nehézségekkel kell megküzdenie. Gyümölcs- és főzelékkivitelünket 1922-ben és 1923-ban az osztrák devizaközpont nehezítette meg súlyosan, nem utalván ki a gyümölcs és főzelék vételárának kifizetésére devizát. Friss és elkészített hús, szalámi, keksz és biszkvit, kávépótló, hús-, főzelék- és gyümölcskonzerv, cukorka- és csokoládégyártmányok, készbőrök, keményítő, ényv mind olyan áruk, amelyek kivitelét egyik ország felé nagy vám, a másikban beviteli tilalom, a harmadikban mind a kettő nehezíti meg vagy teszi lehetetlenné.

Mint a föntiekből látnivaló, mező-

gazdaságunk és mezőgazdasági iparágaink kiviteli érdekei is elég anyagot szolgáltatnak a kereskedelmi szerződéses tárgyalások céljaira. Egyik országban és egyik árura nézve a legtöbb kedvezmény biztosítására, a másik országban és másik árúra nézve a mai vámtételnek a mi számunkra való leszállítására vagy jelenlegi nagyságában való lekötésére, a harmadik országban és a harmadik árura nézve a beviteli tilalom megszüntetésére vagy a devizarendszabályok enyhítésére volna szükség. Egyes termékeink kilátásai nem nagyon kedvezőek, mert a szomszédállamok fejlődő iparosodása és valutavédő törekvései mellett nagyobb kivitelre nem számíthatnak.

VÁMPOLITIKAI KÖZELEDÉS AZ UTÓDÁLLAMOK KÖZÖTT.

A dunai konföderáció gondolata ellen nyilatkozott nyomatékosan több ízben Eduard *Benes* és *Bethlen* István gróf, és a dunai konföderáció gondolata ellen foglaltak állást természetesen a Németországgal való egyesülés osztrák hívei is, amíg Ausztriának Németországhoz való csatlakozása aktuális kérdés volt. Nem hisszük azonban, hogy magyar szempontból az utódállamok közötti vámpolitikai közeledés kérdése nem érdemelne az egyszerű kézlegyintéssel való elintézésnél nagyobb figyelmet.

A trianoni béke a legtöbb kedvezménynek a háború előtti időben annyira bevált, minden ország minden árujával való egyenlő elbánást és ezzel az államok közti forgalom zavartalanságát ki-

válóan biztosító elvét, mint a kereskedelmi szerződések tárgyalási eszközét, a békeszerződés hatályba lépését követő három évre értéktelenné tette, ellenszolgáltatás nélkül lekötve azt erre az időre a szövetséges államok javára. E súlyos rendelkezést igyekszik enyhíteni a békeszerződés 205. §-a, kimondván, hogy a szövetséges hatalmak a számukra a békeszerződés által biztosított egyoldalú legtöbb egyezmény jogcímén nem tarthatnak számot azokra a vámkedvezményekre, amelyeket Magyarország, Ausztria és Cseh-Szlovákia egymásnak kölcsönösen biztosítanak.

A vámpolitikai közeledésnek ez az alakja Magyarország számára nem használható. Hisz Magyarország fejlődésre törekvő iparának már a háború előtt is természetes kívánsága volt az önálló vámterület, amely a hatalmas ausztriai ipar versenyével szemben megvédte és nevelő vámjaival egészséges fejlődését biztosította volna. A békeszerződés javasolta vámpolitikai közeledés annak a fájdalmasan szegényes gazdasági függetlenségnek, amelyet a trianoni béke

oly szűkmarkúan osztott ki számunkra, egyetlen értékes részét, az osztrák és cseh iparral szemben való vámpolitikai védekezés lehetőségét, csökkentené értékében. Ezzel szemben nem tudna kártalanítani a régi felső-magyarországi fogyasztóterületnek iparunk részére hozzáférhetőbbé való tétele és mezőgazdasági termékeinknek Ausztriába és Cseh-Szlovákiába kedvezményes vám mellett való bevitele. De nem kártalanítana bennünket a cseh vasérc, fa, szén és kokszt Csehországból felénk való szabad kihozatala sem, aminek különben ma is csak valutáris nehézségei lehetnek.

Midőn a békeszerződés javasolta vámpolitikai közeledésnek a többi utódállam területére való kiterjesztését mindenképen megfontolásra érdemes gondolatnak mondjuk, távolról sem gondolunk a szó szoros értelmében vett oly vámszövetségre, amely az utódállamok között ledöntené a vámsorompókat és amelynek a döntő politikai okokon kívül valóban súlyos pénzügyi és igazgatási nehézségei is vannak. Az ilyen vámszövetség

nem képzelhető el legalább is közös valuta, közös vámügyi törvényhozás és közös vámigazgatás nélkül és ez intézmények közössége természetesen a politikai kormányzás egyéb ágainak és első sorban a külkereskedelmi politikának teljes közösségét is szükségessé tenné. A vámszövetségnek egyébként nem is annyira a vámhatárok megszüntetése (közbenső vámok is elképzelhetők bizonyos árukra), mintsem az önálló külkereskedelmi politikáról való lemondás, az együttes és egységes vámpolitikai föllépés a jellemzője. Mindez oly megszire vezetne, hogy megvalósulására belátható időn belül gondolni sem lehet. De bármily politikai nehézségek álljanak is útjába, elméletileg és gyakorlatilag is elképzelhető a vámpolitikai közeledésnek a preferenciális vámkezelés alakjában való megvalósulása, amely nem szünteti meg a vámhatárokat az egyes országok között, hanem az egymással preferenciális viszonyban álló államok területéről származó árukat kedvezményesebb vámokkal terheli, mint más államok áruit és magától értetődően

megszüntetné a kivitelnek és bevitelnek mindazokat a mesterséges korlátozásait, amelyeket a háború és a háborút követő idők keltettek életre. Hasonló koncepcióra gondol — Magyarországra nézve tökéletlen formában — a békeszerződés fentebb idézett szakasza is.

A békeszerződés általkontemplált vámpolitikai közeledéssel szemben az utódállamok mindegyikére kiterjedő koncepciónak egészen más jelentősége volna. A magyar ipar és kereskedelem elveszítette természetes fogyasztóinak, régi Magyarország lakosságának kétharmad részét. Régi vevőközönségéhez való eljutást Cseh-Szlovákiában a legutóbbi időkig nagyon szigorúan kezelt és csak újabban enyhült beviteli tilalmak, majd az összes utódállamokban nagy vámok és a súlyos forgalmi akadályok nehezítik meg. Jugoszlávia ezenkívül az osztrák, német és cseh versenypártermékeit az érdekelt országokkal kötött kereskedelmi szerződések értelmében a mi kivitelünket terhelő vámoknál lényegesen, a legtöbb esetben 100%-kal kedvezőbb vámokkal kezeli, sőt még az

aránylag eléggé liberális kereskedelem-politikát folytató Ausztria is tilalmakkal korlátozza számos oly magyar terméknek Ausztriába való bevitelét, amelyeknek Ausztria régi és fontos piaca. A preferenciális vámrendszer és a vele együtt járó zavartalan forgalom nemcsak a régi Magyarország fogyasztóterületeit nyitná meg a magyar termelés és kereskedelem számára, hanem a Balkán nagyrészét, Jugoszláviát, Nagy-Romániát Beszarábiával együtt és Lengyelországot is teljes gazdasági közelségbe hozná. Az osztrák és cseh iparral egyenlő, sőt fekvésünknel fogva sokhelyütt kedvezőbb föltételek mellett vehetnénk föl a versenyt, míg Németország és a nagyantant államai iparának termékeivel szemben kedvezőbb vámkezelés könnyítené meg kiviteli törekvéseink sikerét. A vámpolitikai közeledés biztosítaná számunkra a föntebb említett cseh-szlovákiai nyersanyagokon kívül, súlyos kiviteli illetékek nélkül, Jugoszlávia és Románia fáját, a petrozsényi kvalitászenet, a horvátországi cserzőanyagokat, a boszniai vasércet, a máramarosi

sót, a romániai és lengyelországi nyersolajat, malmainknak az őrlési forgalom céljára gabonával való ellátását és így lisztkivitelünk erővel teljes fejlődését stb. Mezőgazdaságunk sem járhatna rosszul ebben a gazdasági konstellációban, mert Ausztria, Cseh-Szlovákia és Erdély fogyasztóterülete biztosítva volna számára, a jugoszláv és román versenytől pedig termelési fölösleggel dicsekedő mezőgazdaságunknak nincs mit féltenie. Azoknak a mezőgazdasági termékeknek akadálytalanul való hozzánk jutását ellenben, amelyekből külföldi behozatalra szorulunk, mint aminők a tengeri vagy rossz takarmánytermés esetén az egyéb takarmányneműek, továbbá tenyészállatok, csak örömmel kell fogadni.

Természetesen nem lehet tagadni, hogy hazai iparunk belföldi piacának az osztrák és cseh ipar versenyével szemben való védelme nem lehetne olyan hatásos, mint a többi nyugati államok iparának termékeivel szemben, de az Ausztriával és Csehországgal szemben csupán 1919. október vége óta fennálló vámvédelem mértékének esetleges csök-

kenéseért bőségesen kártalanítana a fogyasztóterületnek jelentékeny megnövekedése. Ezenkívül a preferenciális vámkezelés nem jelenti a vámvédelem hiányát, csupán bizonyos eredetű árúknak alacsonyabb vámokkal való kezelését a más országok árúira kivetett vámoknál.

Ha állandóan hangsúlyozzuk, hogy Magyarországnak életbevágóan fontos érdeke a körülöttünk lévő államokkal való kereskedelmi szerződések sürgős megkötése és a többi országokkal való kereskedelmi szerződések csak másodrangú fontosságúak, lehetetlen ezt a koncepciót alapos meggondolásra méltónak nem tartani. Hisz a preferenciális rendszer az érdekelt országok között szorosabb gazdasági viszonyt és szabadabb forgalmat jelent, mint a kereskedelmi szerződés. És ha a háború alatt voltak Magyarországon közgazdák, akik *nem politikai*, hanem gazdasági okokból lelkesedtek *Mittleuropa* gondolatáért és élénk színekkel festették meg a nagyobb gazdasági terület előnyeit, mennyivel inkább kell ezeknek állást foglalniuk a szóbanforgó terv mellett.

Hisz *Mittleeuropa* a hatalmas német ipar korlátlan versenyét jelentette volna, amely kiszorítva egyéb fogyasztóterületeiről, Magyarországra nagy erővel vetette volna rá magát, míg az utódállamok vámpolitikai közeledése továbbra is megvédene bennünket a német ipar versenye ellen, sőt az egységes területen vele és a régi vámkülföld iparával szemben előnyösebb helyzetet biztosítana számunkra. Ezenkívül míg *Mittleeuropa* tervének megvalósulása a világ két része közé a gazdasági elzárkozás magas falait emelte volna és így a háborúnak gazdasági téren való folytatását jelentette volna (amit az antant és különösen Franciaország *Mittleeuropa* nélkül is oly kétségbeejtő valóra váltott), az utódállamok vámpolitikai közeledése gazdaságilag egymásra utalt és a háború előtt és a háború alatt együvé tartozott területek gazdasági közeledését jelentené, amelyekhez a monarchiához nem tartozott egyéb, főképp agrár- és csak kis részben ipari ország-részek is csatlakoznának.

Bármily elméletinek lássék is ma a

dunai konföderáció terve, mindenképen megérdemli a vele való komoly foglalkozást, mert az utódállamok gazdasági érdekei a közeledés útja felé mutatnak. Magyarországot és az elszakadt területek magyar lakosságát ezenkívül fontos nemzeti érdekeik is erre az útra terelik. De ezt a nézőpontot nem kívántuk különösképen kiemelni, mert ez teszi a kis-antant vezető politikusai előtt ellen-szenvessé a tervet. Ezért csak a koncepció mellett szóló gazdasági érveket igyekeztünk csoportosítani.

ÚJ MAGYAR VÁMTARIFA.

A szabadkereskedelem és vámvédelem kérdését nem kellene világnézeti kérdésnek, hanem a politikai célszerűség kérdésének tekinteni. Minden időben azt a vámpolitikát kell követnünk, amely épen akkor legalkalmasabbnak látszik. A XIX. századbéli Anglia fejlődő iparának szabad piacokra volt szüksége és arra, hogy minél olcsóbban termelhessen, hogy munkásainak élelmiszereit és egyéb szükségleti cikkeit, a termeléshez szükséges anyagokat vámok ne drágítsák meg. Ez volt az oka az Angliában 1838-ban megindult szabadkereskedő-mozgalomnak, amelynek egyik legértékesebb terméke az 1860-ban Anglia és Franciaország között kötött u. n. *Cobden*-szerződés volt. Ez Angliában néhány pénzügyi vámon kívül minden vámot

megszüntetett, Franciaországban pedig eltörölte a beviteli tilalmakat, a vámokat jelentékenyen mérsékelte és alapját vetette meg a kereskedelmi szerződések európai rendszerének. Míg *Chamberlain* 1906-ban azzal a törekvéssel, hogy Anglia szabadkereskedő-politikáját védővamos politikával váltassa fel, megbukott, a háborús és különösen a háború utáni idők Angliája jónak látta, hogy némi vízzel higítsa a szabadkereskedelem tiszta borát és a már a békében is érvényben volt pénzügyi vámokon kívül aránylag nem nagy számú árura védővámokat is léptessen életbe és a gyarmataival való forgalomban preferenciális vámkezelést érvényesítsen. *Baldwin* választásai 1923. december 6-án már a védővám programjával folytak le, és ha a konzervatív pártnak nem is sikerült az abszolút többséget megkapnia és így a védővamos rendszer további kiépítése egyelőre minden valószínűség szerint lekerül a napirendről, bizonyos, hogy a védővamos agitációnak Anglia közvéleményében *Chamberlain* szónoki tehetsége, propaganda-készsége

és szakszerű érvelése nélkül is, ismét jelentős hatása volt.

A háború és a békeszerződések Európa népei legnagyobb részének fogyasztóképességét oly mértékben csökkentették, olyan elzárkózást teremtettek minden irányban és a rossz valutájú államoknak, különösen pedig újabban Franciaországnak olyan erős versenyét idézték elő, hogy Angliában sokan az ipari válság és munkanélküliség enyhítésére legalább is a belföldi piaconak a belföldi termelés számára való biztosítását tartják szükségesnek. Annak azonban, hogy a szabadkereskedő Anglia közvéleményének számottevő része a védővámok mellett foglalt állást, csakis gyakorlati gazdasági megfontolások, nem pedig világnézeti változások voltak az okai, bár bizonyos, hogy helyesebb volna, ha az angol közvéleménynek ez a része is a védővámok követelése helyett Európa nyomorúsága okozóinak, a békeszerződéseknek revíziója és a reparációs kérdés végleges rendezése érdekében szállana síkra.

Magyarország új vámtarifáját előké-

szító tárgyalások során is napirendre került a szabadkereskedelem és védővám régi és mindeddig eldöntetlen vitája. Magyarországnak azonban ebben a kérdésben *ma* nincs választása. A körülötte levő államok is védővamos politikát folytatnak, igyekeznek a magyar ipar termékeit területükről kizárni és így a magyar gazdaságpolitikának is ezeket az államokat kell követnie, ha nem akarja, hogy a magyar termelés még a magyar fogyasztópiac jelentékeny részét is elveszítse. De a fejlődőben levő magyar iparnak a védelemre egyébként is szüksége van. Csupán a vámvédelem mértéke, még pedig az egyes áruk részére biztosított védelem mértéke külön-külön lehet vita tárgya. Minden esetre különbséget kell tenni iparág és iparág között. A védelem csak annak az iparnak jár ki, amelynek léte és fejlődése a vám segítségével valóban biztosítva is van: a fejlődésnek már bizonyos fokát elért iparágaknak, amelyek ellátják a belföldi fogyasztást és olyanoknak, amelyeknek fejlődése technikai föltételekkel, tőkével, szakszerű vezetéssel,

tanult munkásanyaggal stb. biztosítva van. Egyetlen ilyen iparágat sem lehet kötelezni azonban jogosan arra, hogy fejlődésre nem képes iparágak vagy vállalatok érdekében belenyugodjon a fogyasztóképességnek abba a csökkenésébe, amelyet az ilyen nem létező vagy fejlődésre kilátással nem bíró iparágaknak nyújtott vámvédelem jelent. Nem lehet kívánni azt sem, hogy a szerényebb igényű ipar szenvedjen a kevésbé szerény ipar túlzott igényei miatt.

Richard *Schüller* klasszikus vámpolitikai munkájában*) hangsúlyozza, hogy a vámok megszabásánál annak a szempontnak kell döntőnek lennie, hogy a vám a termelést és így a nemzeti jövedelmet nagyobb mértékben növeli-e, mint amennyire hátrányosan befolyásolja a jövedelemeloszlást, vagyis amíg egyrészt bizonyos jövedelemtöbbletet biztosít a vámmal védett iparágban érdekelteknek (vállalkozóknak, munkásoknak egyaránt), nem csökkenti e ezzel szemben nagyobb mértékben a fogyaszt-

*) Schutzzoll und Freihandel. Die Voraussetzungen und Grenzen ihrer Berechtigung. Wien und Leipzig, 1905.

tóképeséget, mindenki fogyasztóképeségét, aki az illető iparcikk fogyasztásában érdekelve van, pl. esetleg nemcsak az illető iparcikket fogyasztó iparágak termelőképeségét, hanem minden többi iparág munkásának vagy az ország egész lakosságának fogyasztóképeségét is. Schüller tehát nem helyesli olyan iparágaknak vagy vállalatoknak vámmal való védelmét, amelyekkel szemben a külföld annyira fölényben van, hogy túlságosan nagy vámvédelemre volna szükségük. Nem helyesli, mert ezzel azok az iparágak károsodnának, amelyek jogosultak a vámvédelemre, de amelyek a fogyasztóképeségnek egy részéről a túlzottan védett iparágak javára kénytelenek lemondani. Az egész vonalon való erős vámvédelemnek, a *lückenloser Zolltarif*-nak tehát a védővamos Schüller nem híve. Általában azokat az iparágakat kell szerinte vámmal támogatni, amelyek egyes üzemeinek termelő-költségei között a különbségek ugyanazon — tehát a belföldi — vámterületen belül sem túlságosan nagyok, mert ilyenkor nincs szükség túlságosan nagy vám-

védelemre sem. Viszont nagy termelő-költségkülönbségek mellett a szabadforgalom sokkal kevesebb üzem létét veszélyezteti, mint kis termelő-költségkülönbségek mellett. Példának a monarchia idejéből a lenfonalat s a nyersvasat hozza fel Schüller. Ha a monarchiában termelt lenfonalak árát a külföldi verseny 10%-kal csökkentette volna, ez a fonalak termelését lehetetlenné vagy majdnem lehetetlenné tette volna, mert a legkedvezőbb termelő föltételek mellett dolgozó belföldi lenfonók sem tudtak 10%-kal olcsóbban termelni a legkedvezőtlenebbül dolgozóknál. De ha a nyersvas árát csökkentette volna a behozatal 10%-kal, a belföldi termelésnek aránylag csak kis részét kellett volna szüneteltetni, mert a monarchiabeli vasművek legnagyobb részének termelő-költségei sokkal többel, mint 10%-kal voltak kedvezőbbek a legkedvezőtlenebb föltételek mellett dolgozó belföldi üzemek termelő-költségeinél. A belföldi termelést a külföldi verseny annál inkább korlátozza, minél kisebbek az illető árut termelő üzemek termelő-költségkülönb-

ségei. Ilyen esetekben tehát a megfelelő vámvédelem mindenkép megokolt. A másik esetben a külföldi verseny nem jelent nagyobb veszedelmet a termelésre, viszont elhárítása a fogyasztást nagy mértékben terhelné. Schüller szerint minden iparág viszonyait meg kell vizsgálni, atekintetben, hogy közgazdasági szempontból az iparág vámvédelme vagy az iparág által gyártott cikkekből való szabadkereskedelem az előnyösebb-e. A vámvédelem mértékére nézve természetesen a belföldi és külföldi ipar termelő költségkülönbsége lehet csak döntő. Ennek a különbségnek hozzávetőleges megállapítása is, a mai bizonytalan termelő és valutaviszonyok mellett, természetesen nagy nehézségekbe ütközik. De a vámtételek megszabásánál minden nehézség mellett is, ennek a különbségmegállapításnak kell a vezető processzusnak lennie.

Hogy Magyarország a régi osztrák-magyar vámtarifa helyébe új vámtarifát kíván életbeléptetni, mindenképen megokolt, mert míg az osztrák-magyar tarifa a monarchia gazdasági szükségleteit

igyekezett kielégíteni és a mezőgazdasági érdekek védelmén kívül első sorban a magyarnál sokkal jelentősebb és befolyásosabb osztrák és cseh ipar védelmét szolgálta, az új magyar vámtarifának egyedül a magyar termelés védelme lehet a főadata. A magyar iparnak az osztrák és cseh ipartól különböző konstrukciója és fejlődési lehetőségei szükségessé tették, hogy az önálló magyar tarifában más árucsoportokra és más árukra vessenek súlyt, mint a közös tarifában. Az osztrák és cseh ipar egyes fejlett és a külföldi versennyel könnyen megbirkozó ágai megelégedhettek esetleg a védelemnek olyan mértékével, amely a nevelővámokra rászoruló egyes magyar iparágak fejlődését nem bírná biztosítani. Ezzel szemben az önálló magyar tarifa lemondhat olyan áruknak vámmal való védelméről, amelyekből Magyarország termelése nincsen.

Az új vámtarifának jelentékteleneknek éppen nem mondható tételei beleillenek abba a jelenlegi, Európaszerte és az Északamerikai Egyesült Államokban is uralkodó kereskedelempolitikába,

amely a belföldi termelést a külföldi versennyel szemben lehetőség szerint védeni kívánja. A nagy vámtételeket, amelyek szükségességét el lehet fogadni, de amelyekért senki sem tartozik lelkesedni és amelyekkel a kereskedelem, továbbfeldolgozó ipar és fogyasztás természetesen nehezen barátkozik meg, számos pontban bizonyosan csökkenteni fogják a kereskedelmi szerződések. És ebből a szempontból különös jelentőséget tulajdonítunk az új tarifa életbe léptetésének, mert azt hisszük, hogy segítségével egy lépéssel közelebb jutunk a nemzetközi forgalom civilizált formáihoz. Rendelkezni fogunk azzal a tárgyalási alappal, amelyre kereskedelmi szerződéseink rendszerét fölépíthetjük és hozzájárulhatunk egy oly közép-európai kereskedelempolitika kialakulásához, amelyben a beviteli tilalmak középkori intézményének, amelynek ma Középeurópa számos országában és nálunk a vámoknál sokszorosan döntőbb jelentősége van, nem jut többé szerep.

A főnti fejtegetések nyomdai levonatának olvasása közben került nyilvánosságra a népszövetség pénzügyi bizottságának a magyar kölcsönről készült jelentése, amelynek IX. szakasza a *gazdaságpolitika és gazdasági fejlődés* kérdéseivel foglalkozik. Anélkül, hogy túlságosan nagy jelentőséget tulajdonítanánk a meglehetősen általánosságokban mozgó és a magyar gazdasági fejlődés tendenciáinak alaposabb ismeretéről egyáltalában tanúságot nem tevő tanácsoknak, csak azt szeretnénk hangsúlyozni, hogy a vámvédelem kérdéseiben bármilyen jelentékeny nézeteltérések legyenek is Magyarországon, ezeket a kérdéseket csakis *belső* tényezőknek szabad eldönteniök, *belső* tényezőknek kell elhatározniök, hogy a termelés mely ágait kívánjuk fejleszteni és nem külföldi befolyásoknak és különösen nem a külföldi versenyiparok akaratának. Az is természetes, hogy a jólétnek, kulturának és emberi boldogságnak azt az emelkedését, amellyel az ország iparosodása jár, mindenképen biztosítani kívánjuk a magunk részére. A kereskedelempolitikai tanácsoknak azt az állítást, hogy mezőgazdasági iparágaink bizonyos mértékben még távol állanak a fejlődés teljes fokától, könyvünk egy előző fejezete cáfolja meg, amelyben rámutatunk arra, hogy túlságosan fejlett és Nagy-Magyarország területére szabott mezőgazdasági iparágaink minő áruehelyezési nehézségekkel küzdenek, hogy malom-, sör-, szesz- és szeszfeldolgozó iparunk

stb. nagy mértékben összezsugorodott és mezőgazdasági iparágaink további fejlődésére éppen a szomszédos államok iparosodása és valutavédő törekvései mellett kevés kilátás van. A kereskedelempolitikai tanácsok a mezőgazdaság és mezőgazdasági iparok elhanyagolásáért tesznek nekünk szemrehányást, de még ugyanabban a mondatban azt is szemünkre vetik, hogy nincs piacunk termelési fölöslegünk, jelesül boraink számára. Pedig ilyen termelési fölöslegük számára piacot nem találó termelő ágak — mint amilyen a bortermelés — további fejlesztése a termelés ez ágait még nagyobb válságba juttatná, mint aminőben eddig szenvednek. Olyan logikai ellentmondás ez, amely a tanácsok értékét kellő világításba helyezi.

A VÁMMENTES KIKÉSZÍTÉSI ELJÁRÁS.

Behozatali tilalmak, emelkedő vámok mind nagyobb jelentőségűvé teszik a vámmentes kikészítési eljárást, amelynek ú. n. aktív formája a magyar kiviteli iparágak fejlesztésére, versenyképességük fokozására különösen alkalmas.

A vámmentes kikészítési eljárásnak két formája van: a *behozatali (aktív)* kikészítési eljárás, amely kiviteli célra szolgáló áruk elkészítéséhez szükséges nyersanyagoknak és félgyártmányoknak vámmentesen való behozatalára jogosít, és a *kiviteli (passzív)* kikészítési eljárás, amely hazai nyersanyagból és félgyártmányból külföldön készült készgyártmányok vámmentes behozatalát teszi lehetővé, ha oly üzemi földolgozásról van szó, amelyet hazai vállalatok nem

végeznek el. Mind a két esetben természetsszerűen elesik a külön behozatali engedély kérésének szükségessége is, a behozott árúk semminemű behozatali kontingenst nem terhelnek és ezenkívül a kiviteli kikészítési eljárás során, ha a kivitelre szánt nyersanyag kiviteli tilalom alá esik és esetleg kiviteli illetékkel van terhelve, az árura sem külön kiviteli engedélyt nem kell kérni, sem kiviteli illetéket nem kell utána fizetni.

A kikészítési eljárásnak és a tranzitforgalomnak Nagy-Magyarországon is igen fontos szerepe volt. Jelentősége azonban súlyosan fokozódott a mai Magyarországon. Hisz Magyarország a békeszerződés következtében elveszítvén területének kétharmadrészét és elszakítatván Horvát-Szlavonországtól, oly területekkel is kiviteli, illetve tranzitókereskedelmet kénytelen folytatni, amelyek eddig a belső fogyasztóterület alkotórészei voltak. Ugyancsak elveszítettük fontos nyersanyag- és félgyártmányszállító területeinket és ipartelepeink jelentős számát is. Így mind külföldről beszerzett

nyersanyagoknak és félgyártmányoknak kiviteli célra való földolgozása, mind hazai nyersanyagoknak és félgyártmányoknak külföldön való továbbkikészítése és kész állapotban való visszahozatala is nagyobb jelentőségre tett szert. Annak a fölismerése, hogy a passzív kikészítési eljárásra, belföldi nyersanyagnak és félgyártmánynak külföldön való kikészítésére és a készárúnak vámmentes visszahozatalára gyakran lehetszükség Csonka-Magyarországon, minthogy fontos üzemünket is elveszítettük, bírta rá a kormányt arra, hogy 1921 februárjában ezt az eljárást is lehetővé tette. Bizonyos, ma még nálunk el nem végezhető textilipari műveletekre, különleges festésre és appretálásra, szőrmék festésére és kidolgozására, egyes külföldi gépalkatrészek javítására stb. gyakran alkalmazzák is ezt az eljárást, amelynek engedélyezése természetesen bizonyos óvatosságot kíván meg és valóban csak abban az esetben volna igénybe vehető, ha a szóban forgó kikészítést hazai ipartelep nem tudja elvégezni. Erre a fővámigazgató megfelelő módon ügyel is

és csak oly esetben engedélyezi a passzív kikészítési eljárást, ha a szóban forgó ipari művelet Magyarországon kielégítő módon nem végezhető el.

Kevesebb óvatosságot igényel az aktív kikészítési eljárás engedélyezése. A behozatali kikészítési eljárás nem tekinthető kiváltságnak, különös koncesszió-nak, hanem jognak, amelyet minden iparos, aki bizonyos megbízhatósági és az idevágó előírásokban megszabott egyéb föltételeknek eleget tesz, igénybe vehet. Magyarországnak elsőrangúan fontos érdeke, hogy területén kiviteli célokra minden áru kapható legyen és hogy a legolcsóbb nyersanyaggal készült árukkal vehessük föl a versenyt a világ-piacon, különösen a német, osztrák és a cseh ipar versenyével szemben, amelyek például az aktív kikészítési eljárás során a mi iparvállalataink által fölhasznált külföldi nyersanyagokat és félgyártmányokat a legtöbb esetben a saját országuk üzemeiből és természetesen vámmentesen szerezhetik be. Így minden megbízható iparvállalatnak, amely vámmentes külföldi nyersanyagból ké-

szült árut kíván külföldre kivinni, minden hivatali nehézség mellőzésével módot kell nyújtani arra, hogy azt megtehesse.

A ma érvényben levő vámtörvény és a hozzá kiadott utasítások szerint a vámigazgatásnak jogában áll az aktív kikészítési eljárás során az azonosságnak, vagyis annak igazolását követelnie, hogy éppen a vámentesen behozott nyersanyag vagy félgyártmány van a készáruban földolgozva. Szerencsére a vámigazgatás ehhez a nehézkes és a legtöbb esetben gyakorlatilag végre sem hajtható igazolási kényszerhez nem ragaszkodik. Ezenkívül a kikészítési eljárás engedélyezése előtt a vámigazgatás a behozott nyersanyag és a kivitelre szánt készgyártmány mennyiségviszonylatának, a belföldi anyagból való hozzátétel, a hulladék stb. mennyiségének megállapítására próbagyártást rendelhet el. Az új vámtörvény tervezete, amely kitűnő szakszerűséggel és világossággal igyekszik összefoglalni és helyettesíteni azokat a vámjogi és vámigazgatási törvényeket és rendeleteket, amelyek szét-

szórtan, különböző időközökben -- nagy részük a negyvennyolcas forradalom előtti időben vagy az abszolutizmus idején -- láttak napvilágot, az azonosság igazolásának kényszerét megszünteti a *behozatali jegyek* rendszerének életbe léptetésével. A behozatali jegyeket a kivitt készáru kivitele alkalmával szolgáltatják ki az exportőrnek, akit a behozatali jegy följogosít arra, hogy a kivitt készáruban foglalt nyersanyaggal vagy félgyártmánnyal azonos mennyiségű nyersanyagot vagy félgyártmányt vámmentesen hozzon be. A behozatali jegyek rendszere nagyon alkalmas a kikészítési eljárás egyszerűsítésére és a kiviteli konjunkturák gyors kihasználására. Ezenkívül a behozatali jegyek átruházhatósága lehetővé teszi, hogy az exportáló iparvállalat ott szerezze be a szükséges nyersanyagot vagy félgyártmányt, ahol arra a legkedvezőbb feltételek mellett és főképp legrövidebb idő alatt kínálkozik mód. Így ha belföldi kereskedőtől vagy belföldi gyáros raktárából elvámolt árut szerez be és a készáru kiszállítása után a behozatali jegyet en-

nek a kereskedőnek vagy gyárosnak engedi át, ez utóbbi az átengedettel azonos mennyiségű árut utólag vámmentesen behozhat és a vámot a kikészítő vállalattal elszámolhatja.

A behozatali kikészítési eljárás intézményének zavartalanul való funkcionálásához oly nagy fontosságú érdekek fűződnek, hogy kezelését minél egyszerűbbé kellene tenni, hogy minél több iparvállalat kapjon kedvet az eljárás igénybevételére.

A nyersanyag és készgyártmány mennyiségviszonylatának megállapítására a fővámigazgató — mint említettük — próbagyártást szokott elrendelni. E tekintetben csak az lehet a kívánság, hogy a próbagyártás ne legyen a kikészítési eljárás kerékkötője. Így mellőzendő volna a próbagyártás elrendelése minden oly esetben, amelyben különösen bonyolult és hosszabb ideig tartó technikai folyamatról van szó. Hisz a nyersanyag és készgyártmány mennyiségviszonylatának megállapítása a legtöbb esetben szakértői vélemény alapján is lehetséges.

A behozatali kikészítési eljárás során a vámtartozás összegéig biztosítékot kell adni arra az esetre, ha a behozott nyersanyag vagy készgyártmány az országban maradna. A vámösszegek aránylagos nagysága és a jelenlegi pénzszűke mellett e biztosíték tekintetében is mindennemű könnyítést kellene engedélyezni. Ha a cégek készpénzben biztosítják a vámot, esetleg igen nagy összeget vonnak el üzletük forgótőkéből, a bankkezeség pedig rendszerint nagyon drága. A zálogbiztosítékkal elfogadott és az idevágó rendeletben névszerint felsorolt értékpapirokkal megfelelő mennyiségben a legtöbb cég nem rendelkezik, különösen azért nem, mert az értékpapirokat csak erősen redukált értékben fogadják el biztosítékkal. Ingatlanoknak jelzálogi lekötése pedig oly költséges becslési eljárást tesz szükségessé, amely e biztosíték alkalmazását nagyon megdrágítja. Mindezek a körülmények véleményünk szerint mindenképpen megokolttá teszik, hogy a biztosíték követelését a legkisebb mértékre csökkentés, illetve, hogy a biztosíték követelé-

sétől a vámigazgatóság általában eltekintsen. Hisz az esetek túlnyomó nagy százalékában elég biztosíték az engedélyes fél vagyona, raktára és üzeme. De ezenkívül a vámhitel tekintetében a vámigazgatást különös kockázat nem terheli, hisz a hitelezett vámösszegek bármikor az adók módjára közigazgatási úton, minden bonyolultabb eljárás nélkül behajthatók. Tudomásunk szerint a pénzügyminisztérium az előjegyzési eljárás során újabban gyakran el is fogadja az ú. n. »önkezességet«, amikor a vámösszegért a cég üzemével felel.

Üzemeinek nagy részében munkátlan-ságra kényszerített malomiparunk jogosan panaszkodik arról, hogy még mindig nem élvezheti a kikészítési eljárás, az ú. n. *őrlési forgalom* kedvezményét, amely fejlett malomiparunk foglalkoztatására nagyon alkalmas volna és amelynek jelentősége a gabonavámoknak 1923. október 16-án történt visszaállítása óta különösen fokozódott.

TRANZITÓKERESKEDELEM NYUGATRÓL KELETRE.

Szinte az unalomig ismételt már az a megállapítás, hogy míg Bécs nemcsak visszanyerte az osztrák-magyar monarchiában elfoglalt kereskedelmi pozícióját, hanem azt még jelentősen fejlesztette is, a magyar és a budapesti nagykereskedelem tevékenysége mind szűkebb térre szorul, szerepe az áruknak Nyugatról Keletre való közvetítésében mind jelentéktelenebbé válik. Ennek a sajnálatos körülménynek különböző okai vannak, amelyeket főntebb, *Magyarország kereskedelmi politikai helyzeté*-vel foglalkozó dolgozatunkban megkísértettünk nagyjában felsorolni és amelyek velejét abban foglalhatnánk össze, hogy Ausztria gazdasági sikereit a békeszerződés teremtette viszonyokhoz kitűnően alkalmaz-

kodó politikájának és az Ausztriában uralkodó kereskedelemfejlesztő atmoszférának köszönheti. Ezzel szemben az összeomlás óta önálló gazdasági politikára utalt Magyarország nemcsak gazdasági téren sem birta a külföld bizalmát megnyerni, hanem sok-sok forgalomkorlátozó, jogegyenlőségsértő, igazságtalan és kereskedelemellenes rendszabállyal a magyar kereskedelem helyzetét belső intézkedésekkel is mind nehezebbé tette és így a külföld felé irányuló vállalkozásait is részben fizikai, részben lélektani föltételeitől fosztotta meg.

A sok helytelelen intézkedés közül jótékonyan emelkedik ki az 1920. novemberében megjelent az a rendelet, amely az *előjegyzési (tranzitó-) raktárak* intézményét életre hívta és ezzel olyan berendezést teremtett meg, amely nagyon alkalmas Magyarországnak az átmeneti kereskedelemben elfoglalt szerepe előmozdítására és annak a törekvésnek fejlesztésére, hogy Magyarország és az elszakadt területek között jelentősebb gazdasági forgalom fejlődjön ki.

Az előjegyzési raktárak intézményé-

nek megszületése idején a háborúból ittmaradt devizakorlátozások már a végső óráikat élték, míg azután *Hegedüs* Loránt pénzügyminiszter 1920 decembereinek végén az egész devizaforgalmat fölszabadította. Az intézmény bizonyos liberális gazdasági fölfogásnak volt az eredménye: lehetőleg minél több szabad mozgást biztosítani a kereskedelemnek, jelesen pedig a tranzitókereskedelemnek, minél nagyobb választék legyen a raktárakban, hogy a külföldi vásárló itt mindent megtaláljon, amit kíván. A pénzügyminisztérium annyira tudatában volt az intézmény fontosságának, hogy másfél évvel a tranzitóraktárak berendezésének létesítése után, 1922 áprilisában az előjegyzési raktárakban elhelyezett áruk vámkezelése és vámbiztosítóka tekintetében nagyon értékes könnyítéseket léptetett életbe.

A tranzitóraktárak intézményének kormányzati értékelése a devizaforgalomnak 1922 augusztusában bekövetkezett korlátozásával lényegesen megváltozott. A kereskedelem- és pénzügyminisztériumban mind nagyobb nyug-

talansággal fogadták az előjegyzési raktárak devizaigényléseit. Hangsúlyozták, hogy a belföldi szükséglet — ha nehezen is — valamelyest mégis fölbecsülhető, a tranzitóforgalom szükségletei ellenben úgyszólván határtalanok. Ehhez járult még az a körülmény is, hogy a tranzitóforgalom eredményei nem elégítették ki a várakozásokat és így mind hangosabban nyilvánult meg az az aggodalom, hogy tranzitókereskedelem címén olyan árukra is igényelnek valutát, amelyeket nem szállítanak túl az ország határain és amelyek így nagy részben fölöslegesen terhelik meg fizetési mérlegünket. Ez a fölfogás érvényesül az előjegyzési raktárakra vonatkozó szabályokat lényegesen szigorító, 1923 januárjában kiadott pénzügyminiszteri rendeletben.

A rendelet részben abból a föltevésből indul ki, hogy az előjegyzési raktártulajdonosok nagy része, minthogy tranzitókereskedelmet lebonyolítania nem sikerült, tulajdonkép az intézménnyel együttjáró vámhitel élvezésére használja föl az előjegyzési raktárt. Ezen azonban

nagyon könnyen lehetne segíteni azzal, ha az egyszerű vámhitel föltételeit épúgy megkönnyítenék, mint az előjegyzési raktárral kapcsolatos vámhitelét. Az egyszerű vámhitel föltételei u. i. ma lényegesen súlyosabbak. Különösen kívánatos volna, hogy az árúraktárnak biztosítékul való lekötése épúgy lehetséges legyen, mint az előjegyzési raktárral kapcsolatos vámhitel igénybevételekor. Így az, akinek csupán vámhitelre van szüksége, nem fog előjegyzési raktár létesítésére engedélyt kérni.

A rendelet szellemében ismét a kereskedelem iránt való bizalmatlanság jut kifejezésre. A rendelet téves alaptétele, hogy a tranzitókereskedelem aránylagos sikertelenségeért a magyar kereskedelem felelős. Pedig legalább is naivság a kereskedőt azzal vádolni meg, hogy nem igyekszik üzletet kötni. Ez különben is ellenkezik azzal az azonos eredetű másik szemrehányással, hogy a kereskedők minden módon minél többet igyekeznek keresni. A tranzitókereskedelem egyelőre való aránylagos sikertelenségének szerencsétlen külpolitikai hely-

zetünk, a kereskedelmi szerződések hiánya, a gyakran változó román és jugoszláv devizarendelkezések, a jugoszláv és román valuta értékesökkenése, általános üzleti pangás és nem kis mértékben az 1922. vége óta mind gyakrabban ismétlődő magyar vasuti tarifaemelés, amely a Magyarországon föladott áruk versenyképességét nagy mértékben csökkentő, a köteléki díjszabások hiánya, jugoszláv vámkezelési nehézségek, a Devizaközpont forgalomkorlátozó működése és sok egyéb körülmény az okozói. Ezzel kapcsolatban meg kell azonban említenünk, hogy a Központi Statisztikai Hivatal közleményei még mindig nem mutatják ki külön az előjegyzési forgalmat és az idevágó számok eltűnnek a behozatal és kivitel számadatai között, de amennyire ezekből az adatokból következtetni lehet, vas-, villamossági és műszaki cikkekből, gépekből és készülékekből, vegyészeti áruk-ból, kikészített bőrökből stb. mégis volt valamelyes tranzitforgalmunk.

De nem ringatjuk magunkat illuziókba. Teljesen tudatában vagyunk annak, hogy

az az élénk és sűrű gazdasági összeköttetés, amely az ország középpontja és az elszakadt területek között a régi Magyarország idején fennállott, újra nem fog kialakulni. Az új politikai határok, a forgalomkorlátozó rendszabályok, az utazás nehézségei és öt esztendő politikai és gazdasági hibái és mulasztásai — *intra muros et extra* — lehetlenné teszik ezt. Az az aradi vagy szabadkai kereskedő, akinek a legnagyobb nehézséggel lehetett csak Magyarország felé útlevelet és vizumot szereznie, aki utazás közben a legkülönbözőbb zaklatásoknak volt kitéve, akinek 1921. közepéig, amikor a kivitel fölszabadítása nálunk megindult, minden Magyarországon vett, nem tranzitóraktárban tárolt áru után kiviteli engedélyre kellett várakoznia, akinek pénzét Magyarországon a Devizaközpont nem ismerte el teljes értékűnek és akinek oda haza a bevitel alkalmával is a legkülönbözőbb nehézségei voltak, nagyon elszokott már Budapesttől, amelynek szerepét legnagyobbbrészt Bécs, de részben Prága, Pozsony, Zágráb és Temesvár foglalták

el. De ha ez is a helyzet, a hibák bizonyos mértékben való jóvátételének lehetőségeiről nem szabad lemondani és minden eszközt föl kell használni Budapest kereskedelmi pozíciójának legalább észben való visszahódítására.

Hallottuk a magyar ipar érdekeit is hangsúlyozni az előjegyzési raktár intézményével szemben. Ezzel az állásponttal ellentétben nekünk az a véleményünk, hogy a magyar iparnak is érdekében áll, hogy a külföldi bevásárló kereskedők itt minél gazdagabb raktárakat találjanak. Nem szabad figyelmen kívül hagyni a választéknak, a *sortiment*-nak nagy jelentőségét. A külföldi kereskedő természetesen szereti minden szükségletét egy városban beszerezni. Ha bizonyos fajta külföldi textilárakat, szerszámokat, villamossági és vegyszeti cikkeket is megtalál nálunk, szívesebben vásárolja a magyar ipar termékeit is. Míg ha itt csak magyar árakat talál és bizonyos kedvelt külföldi márkákat itt nem tud megkapni, inkább egyenesen Bécsbe utazik, ahol

a világ minden áruja a legnagyobb bőségben áll rendelkezésére.

Az előjegyzési raktárakra vonatkozó szabályokat szigorító idézett rendelet legfontosabb intézkedése az volt, hogy az előjegyzési raktárra 1923. január 1-ig behozott áruk 20 százalékát 1923. február 28-ig, az ezután következő rendes félévi leszámolások időpontjáig pedig mindenkor az előjegyzési raktárba betárolt áruk 30 százalékát kell külföldre ismét kivinni. Ezt a kötelezettséget tulajdonkép jóhiszeműen egyetlen kereskedő sem vállalhatja. Hisz a tranzitó-üzlet lehetősége — amint erre már fentebb is rámutattunk — elsősorban nem a kereskedőtől függ és így egyetlen cégtől sem volna szabad az előjegyzési raktár jogosítványát megvonni, amely komoly tranzitó-üzleti törekvésekről tesz tanúságot és e tekintetben a rendes kereskedő gondosságát nem mulasztotta el, ha nem is vitte ki az árukészletnek éppen 20 vagy 30 százalékát, mert így megeshetne, hogy a tranzitó-raktárak legnagyobb része megszűnne és mire a konjunktúra változásával vagy kül-

politikai helyzetünk javulásával az üzlet ismét megindulhatna, nem volnának birtokunkban azok a vámmentes áruk, amelyekkel eredményes tranzitókereskedelmet lehetne folytatni.

A tranzitó-kötelezettséggel kapcsolatban arról sem szabadna megfeledkezni, hogy egyes áruk forgalma az év bizonyos szakában bonyolódik le. Így p. a kályhákat ősszel, a mezőgazdasági szerzőmokat és gépeket, továbbá a textilárak legnagyobb részét az év első felében vásárolják. A tranzitó-kötelezettséget tehát nem lehet minden árura és minden félévre egyöntetűen alkalmazni.

A szigorítás megokolásával különböző visszaélésekre is hivatkoztak, hogy egyes, előjegyzési raktárakba betárolt nagyobb értékű árukat olcsóbb árukra cseréltek ki és a nagyobb értékű árukat belföldön hozták forgalomba, hogy behozatali tilalommal sujtott árukat is sikerült az előjegyzési raktárakról a belföldön behozatali engedély nélkül forgalomba hozni stb. Ezek a bizonytalan vádak azonban semmiképen sem okolhatják meg a külföldön és bizonyos mértékben nálunk

is bevált intézmény tönkretételét. A szigorító rendelet az erre alkalmas árukra nézve kimondja, hogy azonossági jellel látandók el. Tessék ezt a rendelkezést, ha fizikailag lehetséges, alkalmazni, általában az ellenőrzést bármily szigorúvá tenni, de az ellenőrzés tökéletlenségeiért vagy megbízhatatlanságáért ne lakoljon az intézmény, és érvényesüljön az előjegyzési raktárak kezelésében olyan szellem, amely nem mond le a magyar tranzitó-kereskedelem lehetőségeiről. (Csak mellékesen jegyezzük meg, hogy véleményünk szerint semmiféle állami érdek sem sért az a tranzitóraktár-tulajdonos, aki *ugyanazon vámtarifátétel alá tartozó, tehát ugyanazon vámmal terhelt* belföldi áruval cseréli ki a külföldit. Ezt nem kellene megtiltani, hanem a forgalom könnyítése, a választék könnyen való kiegészíthetése érdekében kifejezetten meg kellene engedni).

A szigorítás egyébként a devizaforgalom korlátozásának terméke lévén, a devizakorlátozások enyhülésével minden létjogosultságát el fogja veszíteni.

A SZABAD FORGALOM LÉLEKTANI ÉS HATALMI AKADÁLYAI.

A kötöti gazdálkodás rendszerét háborús szükség címén a hadsereg és a lakosság ellátásának biztosítására léptették életbe és arra országok szerint kisebb vagy nagyobb mértékben volt szükség, aszerint, hogy mennyire tudta az illető ország saját termelésével vagy külföldi forrásokból a részére szükséges élelmiszereket, nyersanyagokat, hadieszközöket stb. biztosítani. Különösképen megokolt volt a szabad mozgásnak a gazdasági élet számos területén való korlátozása a középeurópai államokban, amelyek a szövetséges hatalmak blokádja következtében az élelmezés és nyersanyagellátás igen nagy nehézségeivel küzdöttek. A háború azonban már több mint öt éve megszűnt, de azért a

gazdasági élet korlátozásainak igen jelentékeny része még mindig érvényben van. Sőt a régi rendszabályokhoz újak is csatlakoztak, amelyek valutavédelem, a belföldi iparnak a külföldi verseny-nyel szemben való megoltalmazása, a külföldi *dumping* elhárítása címén már nemcsak a legyőzött országokban, hanem p. Svájcban, Spanyolországban, sőt a »győztes« Csehszlovákiában is korlátozzák a forgalmat. Bizonyos, hogy bár sok korlátozás föntartását számos objektív ok és első sorban minden országban a többi európai ország gazdasági viselkedése okolja meg, a középeurópai országokban nagyszámú olyan gazdasági korlátozás áll még fönn, amely teljesen megérett a pusztulásra.

A kötött gazdálkodás teljes megszüntetésének minden országban, ahol a kötöttség maradványai még életben vannak vagy új életre keltik, jelentékeny igazgatási és pszichológiai akadályok állanak útjában. A háború alatt a központok és a behozatal és kivitel ellenőrzése nagy részben olyan tisztviselők kezébe került, akik azelőtt nem foglal-

koztak gyakorlati gazdasági kérdésekkel, vagy olyanokéba, akik a háború elején kezdték el pályájukat és így a kötött gazdaság gondolkörében nőttek fel. Mindkét kategória tagjai nehezen tudják elképzelni az életet azon nagyszámú korlátozás nélkül, amelyek a gazdasági szabad mozgást sok területen még ma is béklyóba szorítják. De az idősebb és gazdasági tapasztalással bíró tisztviselői kar gondolkodásába is erősen beidegződött a korlátozások szükségessége és a háború évei és a háborút követő idők gazdasági gyakorlata következtében nehezen bírnak a kötött gazdálkodás kényszerképzetétől szabadulni. Ezenkívül a kötött gazdálkodás számos, sokszor a hivatali ranglétrának aránylag nem is magas fokán álló tisztviselő részére olyan nagy hatalmat és befolyást biztosít, amely mintegy lelkijavakkal, tekintéllyel, presztizzsel kártalanítja őket, a legtöbb szóban forgó országban megélhetésüket nem biztosító kis fizetésük okozta anyagi nélkülözéseikért és amelyekről természetesen nem szívesen mondanak le. A

kötött gazdálkodás számos intézményt, nagy bürokrata szervezetet teremtett, amelyekben nagy számú tisztviselőt foglalkoztatnak. Ezek érdekei és így minden igyekecsük is a forgalom föl-szabadítása ellen irányul. A kötött gazdálkodás nagyon sok vállalatnak és üzletekkel foglalkozó egyénnek egészen kiváltságos helyzetet és jövedelmet biztosít. Sokat hallottunk — a nemzetgyűlésen is nem egyszer beszéltek erről — azokról a nagy előnyökről, amelyekben a kormány bizonyos, neki kedves üzleti vállalkozásokat céltudatosan részesít, de a kormányok, tehát egyes emberek intézkedéseitől függő engedélyek rendszerének egyébként is a természetében rejlik, hogy illetéktelen befolyások érvényesülésével, részrehajló elintéзésekkel, igazságtalanságokkal jár. Anélkül, hogy az intézkedők anyagi befolyásolására kellene gondolni — bár tudjuk, hogy erre is van gyakran alkalom — mindenkor akad egy sógor vagy gyerekkori jóbarát, aki kedvesebb az ismeretlen boltosnál, egy elragadóan szép asszony, akinek a szavára inkább hallgatunk,

mint a száraz üzletemberére. De a legjobb szándék mellett is érhetnek mindenkit nagy igazságtalanságok. Hisz el sem képzelhető, hogy pl. egy behozatalra vagy kivitelre kerülő árukontingens fölosztása alkalmával a maradék nélküli igazságosság érvényesüljön. De természetesen sokkal súlyosabb az eset, ha az ilyen igazságosságra való törekvés sincsen meg a fölosztás intézőiben. És ilyen esetekkel is seregestül találkoztunk például a magyar gazdaságpolitika legutóbbi éveiben.

Bizonyos, hogy azok a vállalatok, azok az álszövetkezetek és azok az emberek, akik az engedélyezési rendszer idején gyümölcözően tudták kihasználni az uralkodó politikai irányzat előtt való rokonszenves voltukat, családi és baráti összeköttetéseiket, görcsösen fognak ragaszkodni az engedélyezés rendszeréhez. Hisz az, aki korlátozások idején is tud behozatali vagy kiviteli engedélyt szerezni, a megfelelő időben és áron tud szénhez, nyersanyaghoz és devizához jutni, sokkal előnyösebb helyzetben van a korlátozás idején, mint a forgalom fölszabadítása-

kor, amikor a szakértelemmel és *üzleti* összeköttetésekkel rendelkező versenytársakkal kell fölvennie a küzdelmet.

Semmiképen sem lebecsülendő akadály a gazdasági élet felszabadulásának a gazdasági kérdésekbe elmélyedni nem tudó és azokkal szakszerűen nem foglalkozó közvélemény sem, amely a rettenetes háborúnak és a szomorú békének minden gazdasági csapását uzsorabíróságokkal, deressel, a forgalomnak szinte fantasztikus eszközökkel való megkötésével kívánja orvosolni.

A szabad forgalomra való törekvésnek tehát — mint látnivaló — minden országban erős lélektani és hatalmi akadályokkal kell megküzdenie, de azért bizonyos, hogy a gazdasági élet törvényei minden akadályon keresztül érvényesülni fognak. A korlátozások megszüntetése azonban a gazdasági okokon kívül azért is kívánatos minden igazságos ember számára, hogy a korlátozásokkal természetszerűen együttjáró igazságtalanság és egyenlőtlen elbánás is megszűnjön.

TARTALOM.

	Lap
Európa kereskedelempolitikai képe . . .	3
<i>Magyarország</i>	11
<i>Ausztria</i>	12
<i>Csehszlovákia</i>	14
<i>Jugoszlávia</i>	15
<i>Románia</i>	16
<i>Lengyelország</i>	17
<i>Németország</i>	19
<i>Olaszország</i>	20
<i>Svájc</i>	22
<i>Bulgária</i>	23
<i>Törökország</i>	23
<i>Görögország</i>	24
<i>Franciaország</i>	25
<i>Belgium</i>	26
<i>Németalföld</i>	27
<i>Norvégia</i>	27
<i>Svédország</i>	28
<i>Dánia</i>	28
<i>Anglia</i>	29

	Lap
<i>Spanyolország</i>	31
<i>Portugália</i>	32
<i>Oroszország</i>	34
A legtöbb kedvezmény elve	35
Magyarország nemzetközi kereskedelem- politikai helyzete	48
Mezőgazdasági és agráripari kivitelnk és a kereskedelmi szerződések	59
Vámpolitikai közeledés az utódállamok között	65
Új magyar vámtarifa	75
A vámmentes kikészítési eljárás	87
Tranzitókereskedelem Nyugatról Keletre	96
A szabad forgalom lélektani és hatalmi akadályai	107

